

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Barnets lov - hvad gælder om samtykke?

Hartoft, Hanne; Leth Svendsen, Idamarie

Published in:
Samtykke

Publication date:
2024

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Hartoft, H., & Leth Svendsen, I. (2024). Barnets lov - hvad gælder om samtykke? I M. Juul Sørensen, & T. Kammersgaard Christensen (red.), *Samtykke* (s. 439-486). Ex Tuto Publishing.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

SAMTYKKE

MARIE JULL SØRENSEN & TANJA KAMMERSGAARD CHRISTENSEN (RED.)

SAMTYKKE

Ex Tuto
PUBLISHING
www.extuto.com

Marie Jull Sørensen & Tanja Kammersgaard Christensen (red.)

Samtykke

Første udgave, første oplag

Denne bog er udgivet i august 2024 af Ex TUTO PUBLISHING A/S. Grafisk tilrettelæggelse og sats af MERE.INFO A/S, som har anvendt LibreOffice/Linux samt skrifterne Baskerville Original og Cronos designet af henholdsvis FRANTIŠEK ŠTORM i 2000 og ROBERT SLIMBACH i 1996. JAN TRZASKOWSKI har stået for forlagsredaktion og TOVE MØGELVANG-HANSEN har været ansvarlig for korrekturlæsning af manuskriptet. Bogen er trykt på Munken Pure 100 g/m² af NARAYANA PRESS, der ligger på Gyllingnæs syd for Odder. Indbindingen er udført af BUCHBINDEREI S.R. BÜGE GMBH i Celle. Bogen er fagfællebedømt.

Ex Tuto Publishing er medlem af Forening for Boghaandværk, og vi støtter bæredygtig skovforvaltning ved at anvende FSC-certificeret papir.

Copyright © 2024 the editors and authors severally

Printed in Denmark 2024

ISBN 978-87-420-0066-3

Ex Tuto Publishing A/S

Toldbodgade 55, 1.

DK-1253 København K

www.extuto.com

Udgivet med støtte fra

DREYERSFOND

FairPublishing

Kapiteloversigt

	RETSFILOSOFI	1
1	Samtykket, magten og friheden <i>Peter Brix Vangsgaard</i>	3
	MENNESKERET	53
2	Afkald på menneskerettighedsbeskyttelse <i>Jesper Lindholm</i>	55
3	Samtykke til notitssagsbehandling af klager over etnisk profilering <i>Maysum Sattar Al-Sami</i>	95
4	Når forældre “vælger” køn – kønsnormaliserende operationer på spædbørn <i>Annecathrine Carl, Nadja Filskov & Kasper Jørgensen</i>	121
	DATABESKYTTELSESRRET	159
5	Samtykke i databeskyttelsesretten <i>Tanja Kammersgaard Christensen</i>	161
6	Den dataansvarliges påvisning af samtykke <i>Kasper Bjerre Hendrup Andersen</i>	201
7	Samtykke “by design” – om mørke mønstre og manipulation <i>Jan Trzaskowski</i>	233

	FORBRUGERRET	267
8	Forbrugerens samtykke <i>Marie Jull Sørensen</i>	269
9	Samtykke til kontraktændringer i pakkerejser <i>Marianne Hundahl</i>	301
	ERSTATNINGSRET	321
10	Samtykke i erstatningsretten <i>Lars Bo Langsted</i>	323
	SUNDHEDSRET	333
11	Det sundhedsretlige samtykke <i>Kent Kristensen</i>	335
	FAMILIE- OG SOCIALRET	365
12	Samtykke indenfor forældreansvarsområdet <i>Maria Ullits Pallesen Fonseca</i>	367
13	Samtykke i et retssociologisk perspektiv <i>Stine Pøulgaard Pornier Nielsen</i>	413
14	Barnets lov – hvad gælder om samtykke? <i>Idamari Leth Svendsen & Hanne Hartoft</i>	439
	STRAFFERET	487
15	Samtykke som et strafferetligt begreb <i>Birgit Feldtmann & Lene Wachter Lentz</i>	489
16	Samtykke som gerningselement i voldtægtsbestemmelsen <i>Emma Fischer Christensen, Birgit Feldtmann & Lene Wachter Lentz</i>	515
17	Det strafferetlige samtykke under forandring? <i>Lene Wachter Lentz & Birgit Feldtmann</i>	539

	EPILOG	559
18	Omkring samtykke <i>Sten Schaumburg-Müller</i>	561

Barnets lov

– hvad gælder om samtykke?

Idamarie Leth Svendsen & Hanne Hartoft

1. Indledning

“Med Barnets lov sætter vi en tyk streg under, at barnets perspektiv altid skal være styrende for den hjælp, der gives. Det vigtigste mål og skal altid være barnets tarv”. Sådan var ordene, da barnets lov blev præsenteret i marts 2023, og det er vanskeligt at være uenig i denne målsætning.¹ Den sociale lovgivning er båret af mange hensyn og mål. At understøtte borgernes velfærd står centralt, men også at myndighederne ikke kan tvinge borgerne til det gode liv. Eller med andre ord, at sociale indsatser, der skal virke, må bero på frivillighed. Dette udgangspunkt er ofte formuleret navnlig op gennem den sidste halvdel af 1900-tallet, hvor især børneforsorgsloven af 1958² fremhævede målsætninger om samarbejde³ frem for kontrol- og indgrebsregule-

1. Jf. fremsættelsestalen af 29. marts 2023 til L 93 2022-23.

2. Lov nr. 192 af 7. juni 1958 om ændringer i lov om offentlig forsorg,

3. Jf. Anette Faye Jacobsen, “Kontrol og demokrati, Træk af dansk børneforsorgs

ring over for bestemte grupper på det sociale område, herunder børn og familier. Også ved efterfølgende reformer er der bl.a. af det såkaldte Graversen-udvalg i 1991 argumenteret for, at netop accepten af foranstaltningen kan være afgørende for, om de ønskede resultater opnås.⁴ På denne baggrund kan det forekomme ret ligetil at fastslå, at sociale indsatser i forhold til børn og unge og deres forældre er baseret på samarbejde og dermed kræver samtykke. I praksis er det imidlertid mere komplekst end som så. Dette har baggrund i flere forskellige faktorer. Det er forældremyndighedsindehaverne, der efter forældreansvarsloven har pligt til at drage omsorg for deres børn indtil det fyldte 18. år og har kompetence til at træffe afgørelse om barnets forhold ud fra barnets interesser og behov.⁵ Det er derfor som udgangspunkt *forældremyndighedsindehaverne*, der samtykker til indsatser og ydelser efter lovgivningen – herunder også efter barnets lov. Barnet og den unge har imidlertid også rettigheder, og derfor kræves i bestemte situationer samtykke *fra barnet eller den unge selv*. Endelig har myndighederne en særlig pligt til at sikre barnets rettigheder og til i visse situationer at gribe ind *uden samtykke fra barnet eller den unge eller forældrene*. Myndighedernes særlige forpligtelser på børne- og ungeområdet fremgår både mere overordnet af grundloven, FN's børnekonvention,⁶ handicapkonventionen og andre FN-konventioner, og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med den tilhørende praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol samt mere specifikt af sektorreglerne på de enkelte områder.⁷ Den retlige udvikling afspejler således på den ene side bevægelser og opfattelser over tid og på den anden side kulturelle, politiske og nationale skel. Det kan betyde, at opfattelsen af, hvornår noget er et *indgreb*, ændrer sig

historie 1933-58", *Historisk Tidsskrift*, 1989, s. 255 f. En kort historisk gennemgang ses også i betænkning nr. 1212/1990 om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge, s. 24 og s. 59 ff.

4. Jf. betænkning nr. 1212/1990 om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge, s. 24 og 59 ff. Dette udelukkede dog ikke foranstaltninger uden samtykke i alvorlige sager, betænkningen s. 170.
5. Dette er nærmere uddybet i bogens kapitel 12.
6. I det følgende kaldet Børnekonventionen.
7. Jf. Jon Andersen, *Socialforvaltningsret* (8. udg., Djøf forlag 2022), s. 17-89.

over tid og landegrænser⁸ Samtykkekrav på børne- og ungeområdet er på denne baggrund forbundet med en række spørgsmål:

- I hvilket omfang er lovens forskellige ydelser, tilbud og indgreb betinget af direkte eller indirekte (implicit)⁹ krav om samtykke? – Hvem kan afgive samtykke – forældremyndighedsindehaverne – og/eller barnet eller den unge? Fra hvilken alder?
- I hvilket omfang skal samtykket have en bestemt nærmere kvalificeret karakter?
- I hvilke situationer kan kommunen handle på trods af manglende samtykke?

I dette kapitel undersøger vi disse spørgsmål med fokus på udvalgte regler om samtykke i barnets lov, idet formålet med kapitlet dels er at give et indblik i reglerne på området, dels er at diskutere og perspektivere reglerne set i lyset af bogens overordnede formål.

Vi indleder med en kort præsentation af nogle centrale begreber. På denne baggrund introducerer vi til barnets lov, idet vi fokuserer på reglerne om forebyggende tilbud og støttende indsatser, anbringelse uden for hjemmet og udvalgte dele af reglerne om beslutninger og afgørelser under anbringelsen. Vi undersøger her de forskellige typer af regler om samtykke i forbindelse med de enkelte indsatser og afgørelser. Vi omtaler kort princippet om løbende inddragelse, men behandler ikke regler, der handler om samarbejde eller lignende mellemformer, for eksempel § 2, stk. 4, hvor det fremgår, at “barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken”. Andre dele af barnets lov medtages heller ikke, herunder reglerne om de sagsskridt, der kan gennemføres som led i sagsoplysningen med eller uden samtykke (f.eks. børnesamtaler, indhentning af oplysninger, indstillinger, klageadgang mv.)¹⁰ jf. også lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (i

8. Dette uddybes i afsnit 2.

9. Om begrebsanvendelsen se afsnit 2.1.

10. Jf. lbk nr. 83 af 25. januar 2024.

det følgende kaldet retssikkerhedsloven).¹¹ Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet, voksenansvarsloven og adoptionsloven er i et vist omfang parallelle med og supplerer reglerne i barnets lov, men er heller ikke medtaget i kapitlet. Efter gennemgangen af reglerne i barnets lov følger afsnit om de formelle samtykkekrav, principperne for tilbagekaldelse og kravene til samtykke, når der er fælles forældremyndighed. Vi afslutter kapitlet med en opsamling og konklusion.

2. Samtykkekrav som udtryk for retssikkerhed, i forhold til børn og forældre

2.1. Retssikkerhed i børnesager

Regler om samtykke til myndighedernes indsatser handler om forholdet mellem borger og stat og dermed om retssikkerhed. Retssikkerhed er ikke et entydigt begreb, men én forståelse er Nordskov Nilsens resultatorienterede tilgang, hvorefter retssikkerhed er “at sikre, at borgerne får de rettigheder/ydelser de har krav på efter lovgivningen, og ikke pålægges andre pligter end dem, der er lovhjæmmet til at pålægge dem”.¹² Denne opfattelse ligger i naturlig forlængelse af menneskerettighedsperspektivet, hvor respekten for den enkelte person og dennes autonomi og integritet værnes ud fra en afbalancering over for nødvendige hensyn til andre interesser, herunder til samfundsfællesskabet. Dette afspejles i legalitetsprincippet, hvorefter såvel myndighedernes indsatser og tilbud som egentlige indgreb skal have *lovhjemmel, og ikke må stride mod retsgrundlaget*. Dette krav kan ikke fraviges ved samtykke. Man kan f.eks. ikke samtykke til anbringelse eller støttende indsatser, hvis lovens betingelser ikke er opfyldt. Man kan aldrig over for myndigheder samtykke til repressalier mv.¹³ Retssikkerhedsbegrebet var også centralt for Graversen-udvalget, der rubricerede sociallovgivningen og myndighedernes afgørelser om an-

11. Jf. lbk nr. 1109 af 24. august 2023 af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

12. “Retssikkerheden under sparekniv og afbureaukratisering”, *Juristen* 1991, s. 350.

13. Om de menneskeretlige grænsedragninger henvises til kapitel 2.

bringelse af børn uden for hjemmet og afbrydelse af samvær i forhold til forældre – og unge over 15 år – som *indgreb* i familielivet.¹⁴ Dette sammenholdt med Menneskerettighedskonventionens bestemmelser resulterede i, at afgørelser, hvor der ikke var samtykke, skulle inddæmnes af retssikkerhedsgarantier såsom børne- og ungeudvalg, advokatbistand, og skærpede materielle kriterier mv. med henblik på at undgå offentlige overgreb fra myndighedernes side.¹⁵ Graversen-udvalget sondrede mellem *retssikkerhed*, dvs. når reglerne fokuserer på forældrenes værn over for statsmagten, og *retsbeskyttelse*, dvs. når der tænkes på et retligt værn imod overgreb mod børn og imod opvækstvilkår, der skader barnets sundhed og udvikling. Dermed blev det også tydeliggjort, at forældre og børn ikke altid har sammenfaldende interesser.¹⁶ Disse hensyn er også afspejlet i barnets lov. Graversen-udvalget så *indgreb i familielivet* ud fra en traditionel forståelse af, hvad en familie er, hvor det biologiske princip vægter højt. Indgrebsforståelsen har udviklet sig, og nye hensyn er italesat. I dag er der med barnets lov samtidig lagt vægt på barnets selvstændige ret som borger med ret til inddragelse, tryghed og permanens, evt. i nye familieformer (som f.eks. plejefamilien eller adoptivfamilien), i hvilket perspektiv manglende eller ustadig anbringelse fra et utrygt hjem og tvungen opretholdelse af samvær med biologiske forældre mod barnets vilje vil kunne ses som offentlige indgreb *i barnets rettigheder* og manglende anerkendelse af barnet som borger.¹⁷ Hermed tales nye hensyn frem, og der “bygges ovenpå”, uden at lovgiver nærmere har forholdt sig til, hvad det betyder i forhold til den tidligere lovgivning, som i vidt omfang er videreført. Dette øger kompleksiteten i lovgivningen.¹⁸ Selv om forarbejderne til barnets lov er omfangsrige, er dis-

14. Jf. betænkning nr. 1212/1990 om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge, s. 59 ff.

15. Jf. *ibid.*

16. Jf. *ibid.*

17. Om de senere års reformer på børneområdet, se bl.a. Trine Schultz, i Schultz mfl., *Socialret Børn og Unge* (Djøf; 3. udg. forventes ultimo 2024), kapitel 1. Fra retspraksis er UfR 2018.3631 Ø (Bornholm-sagen) et eksempel på, at en ung, der som barn ikke blev anbragt, skønt forholdene i hjemmet var usle, er tilkendt erstatning fra kommunen p.g.a. tilsidesættelse af handlepligten.

18. Se herom Idamarie Leth Svendsen, “*Der er faresignaler her...*”. *Om ret og heuristisk i*

se ikke udtryk for gennemarbejdede betragtninger, men gengivelser af tidligere forarbejder, hvilket svækker retskildeværdien heraf.¹⁹

2.2. Samtykke i børnesager

Lovgivningsmæssige krav om samtykke fra borgeren som en betingelse for at iværksætte indsatser mv. er udtryk for en intention om, at den, der berøres, skal være indforstået med de pågældende indsatser. Det vil sige, at den samtykkende både har *viden* om, hvad der træffes afgørelse om eller iværksættes, og at den pågældende er *viljesmæssigt indforstået* hermed. Samtykket kan på denne baggrund opfattes som udtryk for en fri, rationel viljestilkendegivelse ud fra det enkelte menneskes egen reflekterede og kritiske stillingtagen. Et sådant Kant-inspireret fornufts- og dannelsesorienteret autonomi-ideal kan imidlertid være problematisk at anlægge som forståelse for, hvad et krav om samtykke indebærer. Det kan for det første være svært for mennesker med kognitive eller modenhedsmæssige udfordringer at leve op til. For det andet er der tale om et ideal – det vil sige noget, som må *tilstræbes* – det udtrykker altså ikke nødvendigvis noget, der kan lade sig gøre i virkeligheden. Den enkeltes stillingtagen vil i praksis være påvirket – mere eller mindre bevidst – af individuelle værdier, erfaringer, forudsætninger og forforståelser, magt- og afhængighedsforhold, strukturelle forhold, interesser og hensyn, også til andre end den enkelte selv.²⁰ En mere realistisk forståelse af krav om samtykke må altså tage højde for de kognitive og modenhedsmæssige forhold og den konkrete sammenhæng, den enkelte i øvrigt befinder sig i.²¹ Dette

det almindelige kommunale tilsyn med børn og unge (Roskilde Universitet 2015), s. 53 ff., Leif Hove Donbæk, Blog, “Retfærdighed er en dårlig målestok for reglers brugbarhed”, *K-nævs*, 20. marts 2024, .

19. Jf. Rasmus Grønved Nielsen, “‘Hastelovgivning’, forarbejders retskildeværdi og magtfordeling – essay til retskildelæren”, *Juristen* 2023, s. 73-75.
20. Se f.eks. Morten Ejrnæs & Idamarie Leth Svendsen, *Tværfaglighed i socialt arbejde* (Samfundslitteratur 2021). Se også bogens kapitel 1.
21. Se også Idamarie Leth Svendsen, “Der er faresignaler her...”. *Om ret og heuristik i det almindelige kommunale tilsyn med børn og unge* (Roskilde Universitet 2015), Anne Mørk, *Børns processuelle rettigheder i tvangsanbringelsessager* (Djøf forlag 2019), s. 129-139.

gælder ikke mindst i børnesager, hvor stærke følelser er i spil, den fremtidige situation kan være svær at forudsige, og der er en væsentlig ubalance i magtforholdet mellem borger og myndighed. Børn og unge anses generelt ikke for at være fuldt udviklede modenheds-mæssigt og kognitivt, hvorfor de er underlagt forældreansvar op til det 18. år. De indgår endvidere i en større sammenhæng af familie- og netværksmæssige relationer og er underlagt en række opdragelses-, uddannelses- og udviklingsmæssige krav. Traditionelt har lovgivningen søgt at tage højde for disse forhold ved at fokusere på forældrene som udøvere af forældreansvaret og dermed som de centrale rettigheds- og pligtssubjekter efter lovgivningen om børn. Dette ses bl.a. i Graver- sen-udvalgets betænkning, hvor barndom defineres ved to væsentlige karakteristika: “Det ene er afhængighed, og det andet er at være lille. Barndom drejer sig om at erhverve selvstændighed og at blive stor”.²² I nyere teoriudvikling om børnesyn tales, som anført af Birgitte Schjær Jensen om, at barnet ikke kun skal forstås som “becoming” men også som “being”.²³ Videre siger hun; “I forståelsen af barnet som “becoming” skal barnet beskyttes mod involvering og ansvar overfor forståelsen af barnet som “being”, hvor barnet skal inddrages og have indflydelse. Der kan være en tendens til at forstå begreberne som en dikotomi. I stedet foreslår flere forskere, at denne dikotomi må overskrides for at opnå bedre forståelse og erkendelse af, at børn og unge gennem hele barndommen og ungdommen både er “becomings” og “beings”.²⁴ Den almindelige udvikling og ny samfundsmæssig viden har således indebåret, at barnet i stigende grad er blevet anerkendt som selvstændigt individ med egne rettigheder”.²⁵ I barnets

22. Jf. betænkning nr. 1212/1990 om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge, s. 28 ff.

23. Birgitte Schjær Jensen, *Inddragelse af Udsatte børn og unge i socialt arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik* (Aalborg Universitet 2014) s. 72 ff. og 268 ff. med yderligere henvisninger.

24. Jf. *ibid.*, s. 269. Se også Sarah Alminde, *Børneperspektiver i familieretlige sager. Tålblivelse, positionering og inddragelse* (Roskilde Universitet 2021).

25. Jf. f.eks. Allison James, Chris Jenks & Alan Prout, *Den teoretiske barndom* (Gyldendal 1999), Hanne Warming, *Børneperspektiver: Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde* (Akademisk Forlag 2011), samme, “Children’s participation and citizenship in a global age: Empowerment, Tokenism or Discrimina-

lov og forarbejderne dertil udtrykkes en gennemgribende intention om at indføre et tidssvarende børnesyn, der “både i loven og i praksis skal sikre at barnets eller den unges perspektiv altid er i fokus og er styrende i både udredningen af barnets eller den unges behov, i indsatserne og i opfølgningen på barnets trivsel og udvikling, uanset barnets eller den unges alder”.²⁶ Dette stigende fokus på anerkendelsen af barnet i “egen ret” er tæt forbundet med FN’s Børnekonvention, der også har haft indflydelse på praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, som med baggrund i artikel 6 og artikel 8 har præciseret og udviklet en række processuelle retssikkerhedsgarantier – også for børn. Imidlertid har domstolen ikke praksis, der går tæt på betydningen af børns ret til at samtykke.

2.3. Begreber

For læsevenlighedens skyld anvender vi i det følgende ofte blot “barnet”, selv om det er hele gruppen af børn og unge, vi omtaler. Det har afgørende retlig betydning, om en forælder har forældremyndighed eller ikke. Af læsehensyn anvender vi dog også betegnelsen “forældre” mere bredt. Forældre vil der normalt være to af, og det er lovgivningens udgangspunkt, at begge har del i forældremyndigheden. Vi bruger derfor ofte betegnelsen forældremyndighedsindehaverne, selv om loven omtaler disse i entalsform.²⁷ Dog bruges entalsformen, når vi med citationstegn markerer, at vi citerer lovteksten. Barnets lov har kommunalbestyrelsen som den styrende myndighed, men vi anvender udtryk som kommunen og/eller forvaltningen, da dette afspejler den konkrete praksis. Med hensyn til begrebet samtykke anvender vi dette som et begreb, der juridisk adskiller sig fra samarbejde. Vi bruger udtrykkene direkte/udtrykkeligt samtykke som synonyme og tilsva-

tory Disciplining”, *Social Work & Society*, 9, 2011, Anette Faye Jacobsen & Anne-Dorthe Hestbæk (red.), *Børns rettigheder – i socialfagligt og pædagogisk perspektiv* (Akademisk Forlag 2020).

26. Jf. L 93 2022-23, bem. pkt. 1. Se også Titti Mattsson, *Barnet som subjekt och aktör* (Justus Förlag 2004), s. 21 ff., og Birgitte Schjær Jensen, *Inddragelse af Udsatte børn og unge i socialt arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik* (Aalborg Universitet 2014), s. 72 ff. og 268 ff. med yderligere henvisninger.

27. Se afsnit 7 om betydningen af fælles forældremyndighed.

rende udtrykkene indirekte/implicit samtykke. Vi anvender ikke udtrykket stiltiende samtykke, da vi associerer dette med aftaleretlig terminologi. Som det fremgår af teksten, adskiller begrebet “informeret samtykke” sig på det socialretlige børneområde fra andre retsdiscipliners sprogbrug.²⁸

3. Barnets lov

3.1. Lovens formål og ydelser

Den 1. januar 2024 trådte barnets lov i kraft. Loven hviler på en politisk aftale indgået i maj 2021 og blev præsenteret som en reform.²⁹ Selv om dette havde været en kærkommen lejlighed til at gennemgå området og udarbejde en grundig betænkning, var det ikke ministerens tilgang. Loven afløste de hidtil gældende bestemmelser i service-loven om støtte til børn og unge og deres familier. Formålet med loven jf. § 1 er (1) at “tilbyde børn og unge og deres familier rådgivning, hjælp og støtte for at forebygge sociale problemer og (2) at tilgodese særlige behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer hos et barn eller en ung.” Loven omhandler dels kommunernes pligt til at føre tilsyn med de forhold, børn og unge lever under, dels de tilbud i form af vejledning, rådgivning, ydelser og indsatser, som kommunerne skal stille til rådighed, når børn eller unge har behov for særlig støtte, herunder hvis barnet eller den unge har et handicap. Det er kommunen, som

28. Om samtykkekrav efter GDPR se bogens kapitel 5.

29. Samtidig med forslag til barnets lov blev der fremsat forslag til ændring af en række følgelove. Om lovgivningsprocessen se Idamarie Leth Svendsen & Hanne Hartoft, “Oversigtsnotat. Barnes lov”, Aalborg Universitet, juni 2023. Loven suppleres af seks vejledninger, herunder vejl. 100073/2023 om generelle bestemmelser i barnets lov, vejl. 9039/2024 om ungestøtte efter barnets lov, vejl. 9148/2024 om anbringelse, vejl. 9375/2024 om hjælp og støtte til børn og unge med funktionsnedsættelse og deres familier, vejl. 9471/2024 om sagsbehandling og kommunernes opgaver efter barnets lov og vejl. 9480 om støttende indsatser til børn og deres familier efter barnets lov. Endvidere har Social- og Boligstyrelsen i 2023 udgivet *Håndbog om barnets lov*.

har forsynings- og myndighedsansvaret, dvs. som skal levere de tilbud og ydelser mv., som er reguleret i loven, dvs.:

1. konsulentbistand,
2. netværks- eller samtalegrupper,
3. rådgivning om familieplanlægning,
4. andre indsatser, der har til formål at forebygge et barns, ungs eller familiens vanskeligheder,
5. ophold i dagtilbud,
6. fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted eller lign,
7. praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet,
8. udpegning af en fast kontaktperson,
9. formidling af praktiktilbud hos en arbejdsgiver,
10. familiebehandling eller behandling af barnet eller den unge,
11. familieanbringelse i form af døgnophold, støtteophold i en plejefamilie eller på et børne- og ungehjem eller
12. anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning behandling og praktisk og pædagogisk støtte.

Herudover indeholder loven også reglerne om anbringelse af børn og unge uden for hjemmet med og uden samtykke samt reglerne i lovens kapitel 8 om handicapkompenserende ydelser. Desuden er kommunens og andre myndigheders ansvar og kompetence på område beskrevet i barnets lov. Loven er en rammelov, så der kan være forskel på de lokale kommunale serviceniveauer.

3.2. En børnesag

Myndighedernes særlige ansvar for børn og unge indebærer, at kommunerne efter loven har pligt til at føre tilsyn med de forhold, børn og unge lever under. Dette kommunale myndighedsansvar har ændret sig over tid – fra 1905-lovens fokus på kontrol med særlige grupper af “problematisk” børn og unge, blandt andet gadebørn, kriminelle børn og børn af enlige mødre³⁰ til de mere positive og aktive

30. For en historisk redegørelse se f.eks. Cecilie Bjerre, *Når staten er far og mor, Børneværnets anbringelser af børn i Danmark 1905-1975* (Syddansk Universitetsforlag

forpligtelser, der gælder i dag – det vil sige til at tilbyde støtte og forebyggende, helhedsorienterede indsatser, beskytte børn og unge mod overgreb og reagere herpå. Tilsynsopgaven er både bred, omfattende alle forhold, der vedrører børns liv, dvs. f.eks. skoleveje, fritidsmuligheder, sundhedsforhold, osv. – og mere snæver, idet der stilles krav om et særligt fokus på børn og unge, der kan have særlige behov for støtte. Det arbejde, som foregår i kommunernes børne- og ungeafdelinger, handler derfor ofte om at reagere på tegn på mistrivsel, så der kan sættes ind tidligst muligt, så problemerne kan løses, inden de vokser sig store. En børnesag indledes, når kommunen bliver opmærksom på, at et barn kan have behov for særlig støtte – det kan være individuelle problemer eller udfordringer i familien, netværket eller skolen i form af skolefravær, mistanke om overgreb mv. Dette kan ske ved, at kommunen modtager en underretning fra en eller flere fagpersoner eller en privatperson, og ved, at forældrene eller barnet henvender sig med ønske om at få hjælp.

Loven indeholder udover de materielle regler om indsatserne en række særlige krav til sagsbehandlingsprocessen, herunder om underretningspligt og behandling af underretninger og andre henvendelser, inddragelse, screenings-, afdæknings-, undersøgelses-, afgørelses-, plan- og opfølgingskrav, særlige sagsbehandlingskrav i forhold til søskende, second opinion-rettigheder, klageregler mv. Disse krav skal ses i sammenhæng med de sagsbehandlingskrav, der følger af retssikkerhedsloven³¹, forvaltningsloven³² og anden relevant forvaltningsretlig regulering og principper. Som nævnt ovenfor kommer vi ikke nærmere ind på disse regler i dette kapitel.

2021), Anette Faye Jacobsen, "Kontrol og demokrati, Træk af dansk børneforsorgs historie 1933-58", *Historisk Tidsskrift*, 1989, s. 255 f., Inge Bryderup, *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år (Klim 2005)*, s. 157 ff., Frank Ebsen, *Udsat til børneforsorg Om etablering af familiepleje, børneanstalter og indsats i hjemmet for udsatte børn i Danmark* (Lunds Universitet 2012).

31. Jf. lbk nr. 1109 af 24. august 2023 af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

32. Jf. lbk nr. 433 af 22. april 2014.

3.3. Høring, partsbeføjelser og inddragelse

Ifølge barnets lov § 1 bygger hjælp og støtte på forældres ansvar for deres børn, idet det samtidig er en central præmis i loven, at børn og unge skal inddrages og have indflydelse på sagsbehandlingen på lige fod med forældrene. Herom hedder det i bemærkningerne bl.a. “Med lovforslaget skal børn og unge under 18 år med særlige behov ses i deres egen ret og som selvstændige individer med egen stemme. Lovforslaget skal derfor sikre, at børns og unges retssikkerhed prioriteres, og at børn og unge fremover skal opleve et børnevenligt system, der møder dem med en målrettet og sammenhængende indsats, der afspejler børnenes eller de unges egne ønsker og behov. Med loven får børn og unge derfor flere rettigheder, og lovforslaget skal sikre, at barnets eller den unges rettigheder og barnets eller den unges stemme får større betydning i sagsbehandlingen. Børn og unge skal opleve, at deres stemme bliver hørt og inddraget i de beslutninger, der vedrører deres eget liv.”³³ Forståelsen heraf må ses i lyset af Børnekonventionen bl.a. artikel 12 om barnets ret til inddragelse, men samtidig ud fra konventionens grundlæggende princip om, at familien anerkendes som den naturlige ramme særligt for børns opvækst,³⁴ og at staterne skal respektere det ansvar og de rettigheder og pligter, som forældrene har, jf. artikel 5. Der er således indlejret nogle delvist modstående hensyn, som myndighederne skal forholde sig til. Efter lovens § 3 har barnet, der er fyldt 10 år, en selvstændig ret til at varetage partsbeføjelser i sager om særlig støtte efter loven.³⁵ Det fremgår af forarbejderne, at “bestemmelsen vil indebære, at barnet eller den unge vil kunne udøve partsbeføjelser, det vil sige have partshabilitet, i de anførte sager om særlig støtte, når barnet eller den unge er fyldt 10 år. Det vil indebære, at barnet eller den unge fra denne alder vil kunne udøve egne rettigheder i de anførte sager. Det vil bl.a. betyde, at barnet eller den unge vil kunne klage over afgørelser, anmode om partsaktindsigt m.v. Formålet med bestemmelsen er at videreføre den

33. Jf. *ibid.*

34. Jf. præambelteksten til konventionen.

35. Sager om handicapkompenserende ydelser er ikke omfattet, (§ 3 modsætningsvist).

eksisterende retstilstand efter serviceloven, hvorefter barnet og den unge i dag er tillagt partshabilitet og dermed egne partsbeføjelser i forbindelse med de anførte afgørelser om særlig støtte dog med en justering af aldersgrænsen. Dermed vil barnets eller den unges partshabilitet omfatte samme afgørelser som i dag, men barnet eller den unge vil fremover kunne udøve egne partsbeføjelser fra det fyldte 10. år mod det 12. år i dag. Med lovforslaget videreføres gældende ret uændret i forhold til, at afgørelser efter barnets lov, som tilfældet er i dag, som udgangspunkt vil blive truffet over for forældremyndighedsindehaver eller kommende forældre og barnet eller den unge. Det gælder dog ikke, hvis andet følger af loven.³⁶ Lovgiver vil her både give de unge, der er fyldt 10 år, partsbeføjelser i form af partshabilitet i de nævnte sager – og fastholde retstilstanden, hvorefter der er nogle partsbeføjelser, som kræver en højere alder. Det fremgår imidlertid ikke af bestemmelsen – at det at fylde 10 år faktisk ikke indebærer fulde partsbeføjelser/partshabilitet.³⁷ Heller ikke det i praksis udviklede krav om at høring skal ske, så børnene forstår det, omtales.³⁸ Betydningen af partsbeføjelser i forhold til den almindelige forvaltningsrets regler om samtykkeret og ret til at rejse en sag berøres ikke i bemærkningerne til § 3. Heller ikke det præcise indhold af de 15-åriges partsrettigheder, som bl.a. efter §§ 46 og 47 indebærer at kunne afgive samtykke til anbringelse efter loven, fastlægges, blot er det forudsat, at disse har mere vidtgående rettigheder end de partsbeføjelser, de unge, der er fyldt 10 år, har.³⁹ Uklarheden bliver ikke mindre af, at der er indført regler om, at barnet uanset alder i visse sammenhænge har fået en *anmodningsret* over for kommunen (se om anbringelse afsnit 4.7.1) og om suspension af samvær (se afsnit 4.8.2).

36. Jf. L 93 2022-23, bem. til § 3.

37. Se også Martine Stagelund Hvidt, "Undereksponeret af børn og unges rettigheder i digital forvaltning – med særligt fokus på ydelser til børn og digitalt udenforskab, hvor den manglende afklaring af partsbegrebet i forhold til børns ret til familiedydelser problematiseres", *TfA* 2024.10. Om barnets partsstatus i sager om samværsafbrydelse mellem søskende anbragt forskellige steder se principmeddelelse 37-23.

38. Jf. FOB 2019-29, partshøring af børn skal ske på en måde, så barnet forstår, hvad sagen handler.

39. Se afsnit 4.7.3.

Reglerne om høring og inddragelse af børn har udviklet sig over årene, ikke bare på det sociale område, men også på andre områder, bl.a. det familieretlige, sundhedsretlige og persondataretlige. Denne udvikling har været sektorspecifik uden afsæt i fælles generelle overvejelser.⁴⁰ Dette skaber en helt grundlæggende uklarhed om, hvilke beføjelser barnet og den unge har, f.eks. i forhold til at rejse en sag, eller i forhold til at få en afgørelse. Dette har imidlertid stor betydning for udøvelsen af retten til at klage over afgørelser i sager om støttende indsatser og anbringelse mv., hvilket børn har ret til, når de er fyldt 10 år. Partsbeføjelserne bestemmer de unge selv om, og i givet fald hvordan, de vil varetage, uafhængig af forældremyndighedsindehavernes holdning. Udover partsbeføjelserne efter § 3 gælder det som et mere generelt princip, at børn og unge har ret til – uanset alder – at blive inddraget og deltage i sagsbehandlingen på lige fod med forældrene. Dette princip om retten til løbende inddragelse betones meget i barnets lov og er nærmere reguleret i §§ 5 – 8. Inddragelsen af barnet er ikke afhængig af forældremyndighedsindehavernes holdning, og barnet har også ret til ikke at deltage i sagsbehandlingen. Juridisk er der ikke tvivl om, at retten til inddragelse, som i høj grad har afsæt i børnekonventions artikel 12, er en ret til høring og ikke en ret til selvbestemmelse i forhold til forvaltningen.⁴¹ Det vil sige, at barnets holdning ikke nødvendigvis er udslagsgivende for sagens udfald. Det er således også pointeret i lovens § 7, at det er *de voksne omkring barnet, der har ansvaret* i forhold til barnets behov for støtte. Udover forældremyndighedsindehaverne og de kommunale rådgivere kan det for eksempel være skolelærere, sundhedsplejersker, kontaktpersoner, pædagogisk personale på anbringelsesstederne mv. Det er altså karakteristisk for sager efter loven, at der typisk optræder

40. En udvikling, som har afsæt i betænkning nr. 985/1993, hvor det findes, at udviklingen henimod at styrke barnets ret til selv- og medbestemmelse primært må ske ved særlige lovregler inden for det enkelte område. At Danmark har tiltrådt FN's børnekonvention, herunder artikel 12 om børns ret til inddragelse, har ikke givet anledning til ensretning, bl.a. fordi konventionen ikke er inkorporeret ved lov, men ved konstatering af normharmonie.

41. Jf. betænkning 1212/1990, s. 194 ff.

andre voksne end forældrene med en omsorgsrolle over for barnet eller den unge.

4. Samtykkekrav efter barnets lov

Grundlæggende er udgangspunktet i loven, at hjælp og støtte er frivillig, uanset om målgruppen er gravide, forældre, misbrugere eller andre udsatte, og at iværksættelse af indsatser som udgangspunkt kræver samtykke fra modtageren af hjælpen – dvs. (kommende) forældre, barnet eller den unge. Det er forskelligt, hvordan samtykkekrav fremgår af loven. I det følgende gennemgår vi reglerne ud fra, hvem der skal samtykke, *hvordan* samtykkekravet er formuleret, og om der er hjemmel til at iværksætte indsatser *trods manglende samtykke*.

4.1. Rådgivning

Rådgivning er en mulighed, kommunen skal stille til rådighed over for både børn og unge jf. § 28 og til forældre eller andre, der faktisk sørger for et barn eller ung samt til kommende forældre jf. § 29. Rådgivningen skal kunne gives som et anonymt og åbent tilbud, dvs. uden forudgående visitation. Børn og unges ret til at opsøge og modtage rådgivning er altså ikke forbundet med et krav om forældre-samtykke. Sådan har det været, siden kommunerne i 1998 blev forpligtet til at tilbyde åben rådgivning for alle.⁴² Det var ret skelsættende, da det kom ind i loven, idet denne ret for barnet/den unge sådan set bryder med forældreansvaret, og den deri liggende ret til at handle – og give samtykke – på barnets vegne i barnets interesse. Man kan sige, at reglerne bygger på et *implicit og uformelt samtykkekrav fra henholdsvis forældre og børn*, idet rådgivningstilbuddet ydes i kraft af, at forældre eller barn opsøger rådgivningen, og der ikke er hjemmel til at gennemføre rådgivning ved tvang. Denne ret til åben (ikke visiteret) rådgivning er en undtagelse i loven. Generelt sker tildeling af ydelser efter loven ud fra de fastsatte personkreds- tildelings- og ud-

42. Jf. Lov nr. 454 af 10. juni 1997 om social service.

målingskriterier og eventuelle kommunale retningslinjer og faglige skøn.

4.2. Tidligt forebyggende indsatser

Kommunen skal tilbyde en række såkaldt tidligt forebyggende indsatser jf. barnets lov § 30. Disse består af konsulentbistand, herunder familierettede indsatser, netværks- eller samtalegrupper, rådgivning om familieplanlægning, eller andre indsatser, der har til formål at forebygge et barns, en ungs eller familiens vanskeligheder. Disse indsatser skal tilbydes, når kommunen vurderer, “at det kan imødekomme barnets eller den ungs behov”. Ydelserne retter sig efter ordlyden mod forældrene. Der er ikke fri adgang til disse ydelser, og de kræver ikke afgørelse med klageadgang mv. Der er ikke hjemmel til at yde dem ved tvang over for forældrene. Der er således også her tale om et *implicit, uformelt krav om samtykke*, som imidlertid kun retter sig mod forældrene, ikke barnet. Det kunne derfor se ud, som om det er konsekvensfrit for forældremyndighedsindehaverne at sige nej til kommunens tilbud. Det er dog en forhastet konklusion, eftersom afslag på at modtage forebyggende indsatser kan blive tolket som afvisning af at erkende og håndtere problemer, der skaber mistro for barnet, som i sidste ende kan føre til mere indgribende indsatser, herunder at barnet må anbringes uden for hjemmet, hvilket omtales nedenfor i afsnit 4.7. Det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på det socialretlige mindsteindgrebsprincip, som indebærer, at der skal anvendes den mindst indgribende, relevante indsats over for borgeren. Der *skal* dog ikke være forsøgt mindre indgribende indsatser efter §§ 30-31, før der skrives til mere indgribende tiltag, men kommunen skal altid tilbyde det, som er nødvendigt, relevant og egnet i den konkrete situation.⁴³ De tidligt forebyggende indsatser udmønter sig altså ved, at forældrene accepterer/modtager tilbuddet og forhåbentlig kommer i gang med at bruge indsatsen. Det vil også sige, at indsatser, som kan gribe dybt ind i barnets hverdag, som f.eks. deltagelse i samtalegruppe, kan iværksættes alene med forældremyndighedsin-

43. Jf. L 93 FT 2022-23, hvor proportionalitetsprincippet og mindsteindgreb løbende omtales i forhold til de enkelte bestemmelser, og er uddybet i pkt. 3.6.3.

dehavernes (implicitte) samtykke. Det følger dog af barnets lov § 5, stk. 3, at barnet skal inddrages løbende, også forud for at der træffes beslutninger. Barnet eller den unge skal altså inddrages, inden barnet for eksempel sættes i en samtalegruppe. Samtidig vil disse indsatser ofte indebære, at barnet skal møde fysisk op, så de facto afhænger barnets deltagelse af, om barnet er motiveret til at møde frem. Barnet vil altså i praksis kunne modsætte sig indsatsen. Selvom barnets samtykke formelt ikke er afgørende, spiller barnets indstilling således alligevel en afgørende rolle, idet indsatsens gennemførelse er tæt knyttet til barnets/den unges fremmøde, deltagelse og motivation.

4.3. Støttende indsatser – med samtykke

Kommunen skal træffe afgørelse om at tilbyde støttende indsatser efter § 32, stk. 1, “når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte”. Væsentlighedskriteriet understreger, at det ikke er ethvert behov, der udløser støtte efter denne bestemmelse. Det drejer sig om hele kataloget af støttende indsatser (§ 32 stk. 1 nr. 1-8), lige fra ophold i dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted eller lignende, til det, som tidligere blev kaldt aflastningsophold, men som nu hedder støtteophold, og kan gennemføres i en plejefamilie eller på et børne- og ungehjem. Der skal træffes afgørelse om støttende indsatser, og såvel forældremyndighedsindehaverne som den unge, der er fyldt 10 år, varetager partsbeføjelser, jf. § 3. Det fremgår udtrykkeligt af bestemmelsen, at “Afgørelse efter stk. 1 træffes med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren [...]”. Der gælder ikke nærmere krav til karakteren af dette samtykke, og der gælder efter § 32 ikke et krav om, at barnet/den unge samtykker. Man kan spørge, om det ligger udtalt i reglen, at hvis barnets løbende inddragelse har vist, at barnet vil modsætte sig deltagelse i indsatsen – fx en kontaktperson til den unge – bliver der ikke truffet en afgørelse om den konkrete indsats. Men så giver det ikke mening at fastslå, at afgørelsen træffes med forældrenes samtykke. Reglen lægger således afgørende vægt på forældrens ansvar, hvilket er i overensstemmelse med de indledende bestemmelser i loven om forældrenes ansvar og de voksnes ansvar efter

§ 7. Men man kan spørge, hvordan den harmonerer med lovgivers understregning af det nye børnesyn, og med at barnet fra det er 10 år er tillagt partsbeføjelser. Den modsatte situation, at barnet gerne vil noget, som forældrene modsætter sig, er reguleret i § 37, som vi beskriver nedenfor.

Det skal påpeges, at mens det i forhold til de tidligt forebyggende indsatser, jf. § 30, er muligt for barnet at opsøge hjælp og modtage denne med forældrenes (implicitte) samtykke, uden at der er tale om en afgørelse, hverken i forhold til forældrene eller barnet, er det uafklaret, i hvilket omfang det er en partsrettighed for barnet selv at kunne opsøge støttende indsatser, f.eks. en kontaktperson, i betydningen rejse en sag ved ansøgning herom.

4.3.1. Undtagelse fra samtykkekravet – barnets implicitte samtykke – § 37

I de ovenstående regler om indsatser er der som udgangspunkt implicit eller udtrykkeligt et krav om samtykke fra forældremyndighedsindehaverne for, at indsatserne kan iværksættes. Selv om forældremyndighedsindehaverne ikke samtykker, er der dog en række afgørelser, som kan træffes, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte. Det følger af barnets lov § 37 jf. § 32, stk. 1, nr. 1, 3 og 5 og gælder

- ophold i dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted el. lign,
- udpegning af en fast kontaktperson for barnet eller den unge
- behandling af barnet eller den unge.

Ud over, at det jf. § 37 må anses for at være “af væsentlig betydning for et barns særlige behov for støtte”, er det et krav, at formålet med indsatsen skønnes at kunne opnås, selv om forældremyndighedsindehaverne ikke samtykker. Heri ligger, at der skal foreligge forhold, der vil sandsynliggøre, at der vil kunne opnås et positivt resultat af indsatsen trods den udviste modstand.⁴⁴ Reglen om ophold i dagtil-

44. Jf. L 93 FT 2022-23, spec. bem. til § 37.

bud, fritidshjem mv. går tilbage til de tidligere regler om pålæg og henstillinger til forældrene uden deres samtykke, ligesom også reglerne om forældrepålæg, jf. nedenfor. Selv om indsatsen kan iværksættes uanset barnets eller den unges modstand, vil det, jf. forarbejderne, normalt ikke være hensigtsmæssigt at træffe beslutning, hvis barnet eller den unge modsætter sig støtten.⁴⁵ Motivationen for, at lige netop disse indsatser anses for virkningsfulde, også selv om de søges gennemført uden forældremyndighedsindehavernes samtykke, er, at det manglende samtykke måske ikke er udtryk for egentlig modstand, men at forældremyndighedsindehaverne ikke er nærværende og derfor ikke besvarer kommunens forsøg på dialog. En anden situation kan være, hvor den unges behov for behandling er begrundet i problemer hos forældre med misbrug, som de har svært ved at erkende.⁴⁶ Der kan endvidere være tale om konfliktsituationer som følge af samlivsophævelse/skilsmisse, hvor den ene forældremyndighedsindehaver ikke samtykker for at genere den anden, eller det manglende samtykke kan bunde i kulturelle eller personlige holdninger til værdien af f.eks. psykologisk behandling, eller frygt for, hvordan en kontaktperson kan påvirke den unge mv. Endelig kan det nævnes, at man med denne hjemmel til at handle uden samtykke undgår klagesager over, at noget ikke sættes i værk, hvor der er et behov.

4.3.2. Forældrepålæg

Ud fra et politisk ønske om at skærpe forældres bevidsthed om deres forældreansvar har der siden 2006 været regler om, at kommunen kan give forældremyndighedsindehaveren et forældrepålæg, når der er risiko for, at et barns eller en ungs udvikling er i fare, og det vurderes at bero på, at forældremyndighedsindehaverne ikke lever op til deres forældreansvar. Reglerne er i barnets lov § 38.

Et forældrepålæg forudsætter, at barnet eller den unge har ulovligt skolefravær, manglende opfyldelse af undervisningspligten, er mistænkt for kriminalitet af en vis karakter eller grovhed, har udvist utryghedsskabende adfærd på almindeligt tilgængelige steder, alvor-

45. Jf. *ibid.*

46. Jf. *ibid.*

lige adfærds- eller tilpasningsproblemer, eller forældrene nægter at samarbejde med myndighederne om barnets problemer. Pålægget skal fastlægge en eller flere konkrete handlepligter for forældremyndighedsindehaverne, som er egnede og forholdsmæssige bidrag til løsningen af problemerne, f.eks. at sikre barnets fremmøde i skolen, deltagelse i fritidsaktiviteter og hjemkomsttider – eller selv at deltage i forældre- eller andre relevante møder, forældreprogram mv.

Det ligger i reglernes karakter, at pålægget ikke afhænger af forældrenes – eller barnets – samtykke, da der netop er tale om pålæg, der giver hjemmel til handling uden samtykke. Er der udstedt et forældreopdrag, kan kommunen således træffe afgørelse om at iværksætte støttende indsatser efter § 32, stk. 1, nr. 1-3, 5 og 8, dvs. bl.a. ophold i dagtilbud m.m., praktisk støtte i hjemmet, kontaktperson, familiebehandling (se ovenfor afsnit 4.3.1), selv om forældremyndighedsindehaverne ikke samtykker, og det vurderes, at formålet med indsatsen vil kunne opnås uanset det manglende samtykke. Reglerne forudsætter, at forældrene godt *kan*, men ikke *vil* udøve forældreansvaret, i overensstemmelse med gældende normer og karakteriseres som en “insisterende indsats.”⁴⁷ Et eksempel kan være, at barnet ikke kommer i skole på grund af forældrenes forlængede sommerferie. Selve forældreopdraget er en afgørelse, der træffes for en periode af højst 12 måneders varighed. Det kan forlænges med højst 6 måneder ad gangen. Reglerne er skærpet flere gange også over for kommunerne, som *skal* træffe afgørelsen, når betingelserne er til stede, ligesom kommunerne *skal* træffe afgørelse om, at forældrene ikke efterlever pålægget, hvis dette vurderes at være tilfældet, og den manglende efterlevelse ikke beror på undskyldelige omstændigheder. Konsekvensen heraf er, at børne- og familiedelen bortfalder, for et kvartal ad gangen, jf. § 38, stk. 7 og 8. Disse regler må ses som et paradigmeskifte i socialt arbejde, da der markeres en grænse, hvor samarbejde, frivillighed og samtykke erstattes af sanktion.

47. Jf. L 114 2008-09, alm. bem., pkt. 1.

4.3.3. Børne- og ungepålæg

I barnets lov § 39 er reglerne om børne- og ungepålæg, som indebærer, at kommunen skal træffe afgørelse om at give et barn eller en ung i alderen 10-17 år et pålæg, når barnet eller den unge har adfærdsproblemer eller udviser negativ adfærd af en sådan karakter, at der er risiko for, at barnets eller den unges udvikling er i fare, og når det vurderes, at et frivilligt samarbejde med barnet eller den unge og forældremyndighedsindehaverne om støtte efter § 32 ikke er tilstrækkeligt til at afhjælpe barnets eller den unges problemer. Det ligger også i disse reglers karakter, at afgørelsen træffes uden barnets eller den unges samtykke, og det fremgår udtrykkeligt, at afgørelsen kan træffes uden forældremyndighedsindehavernes samtykke. Betingelserne for at iværksætte et børne- og ungepålæg er de samme som for forældrepålægget, dog således at det er barnet eller den unge, der nægter at samarbejde med myndighederne om problemerne, jf. § 39, stk. 2. Børne- og ungepålægget skal, jf. stk. 3, angive en eller flere handlinger, der er konkrete, forholdsmæssige og egnede som bidrag til løsning af problemerne. Det kan være at modtage støttende indsatser efter § 32, stk. 1, nr. 1, 3-5, og 8, undlade at færdes eller at tage ophold på nærmere bestemte områder eller at være hjemme på bestemte tidspunkter/tidsrum, eller at deltage i genoprettende aktiviteter.

Også i disse situationer gælder, at der kan iværksættes støttende indsatser som beskrevet ovenfor, selv om forældremyndighedsindehaverne – og barnet eller den unge – ikke samtykker, når formålet vurderes at kunne opnås. Hvis barnet eller den unge ikke overholder pålægget, skal kommunen, når det vurderes relevant, straks underrette politiet og anmode om bistand til efterlevelsen. Reglerne fokuserer således på, at der er “magt bag ordene”, således at der eventuelt med politiets bistand gennemtvinges en adfærdsændring.

For så vidt angår de ovenfor (pkt. 4.3.1-4.3.3) omtalte regler, kan det sammenfattende konstateres, at i en række tilfælde er det manglende samtykke ikke hindrende for, at kommunen sætter noget i gang herunder giver et pålæg over for forældre eller barn. Barnets lov indeholder således en lang række regler, hvor det manglende samtykke eller anden uhensigtsmæssig adfærd skal fortolkes af forvaltningen som

udtryk for, at familien, barnet eller den unge afviger fra det acceptable, og skal “tvinges” til at ændre adfærd.

4.4. Psykolog- eller psykoterapeutbehandling til den unge

Der er i barnets lov kommet en regel, der ikke tidligere har været gældende, nemlig bestemmelsen i § 41 om, at børn og unge, der er fyldt 12 år, har ret til at opsøge og modtage behandling af en psykolog eller en psykoterapeut i regi af civilsamfundsorganisationer som følge af forældres misbrugsproblemer, psykiske sygdom, konfliktfyldte samlivsophævelse eller overgreb mod barnet eller den unge, eller som følge af, at barnet eller den unge har oplevet fysisk eller psykisk vold i nære relationer. Kernen i bestemmelsen er, at barnet selv opsøger behandlingen.

Af § 41, stk. 1, fremgår det, at denne ret for barnet ikke er afhængig af forældremyndighedsindehavernes samtykke, dvs. barnet kan handle på egen hånd. Reglen bygger dermed på det samme implicitte samtykke fra barnets side, som også gør sig gældende i de ovenfor omtalte rådgivningssituationer. Bestemmelsen er dermed en fravigelse af reglerne i forældreansvarsloven om, at det er forældremyndighedens indehavere, der kan træffe afgørelse om barnets personlige forhold, ligesom reglerne fraviger sundhedslovens § 17, hvorefter det er forældremyndighedsindehaverne, der giver informeret samtykke til behandling af et barn under 15 år.⁴⁸ Set i forhold til, at aldersgrænsen for, at barnet har partsbeføjelser, er sat ned til 10 år, kan det undre, at der i forhold til denne regel er valgt en aldersgrænse på 12 år. Der er ikke givet nogen nærmere begrundelse for aldersgrænsen på 12 år i lovens bemærkninger, men reglen kan ses som et eksempel på det nye børnesyn, som lovgiver har ønsket at understøtte ved, at barnet tillægges selvstændige rettigheder.⁴⁹ Reglen er i øvrigt efterfølgende suppleret, idet der er tilføjet et stykke 2, hvorefter reglen er, at “ved

48. Jf. L 93 2022-23 bem. til § 41.

49. Et børnesyn, som også afspejles i L 128 2023-24, forslag til lov om ændring af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien, der bl.a. lægger op til at også børn under 15 år skal have selvstændige patientrettigheder i situationer, hvor de har været undergivet tvang.

fælles forældremyndighed kræves kun samtykke fra den ene forældremyndighedsindehaver, når et barn under 12 år tilbydes behandling af en psykolog i offentligt eller privat regi, eller i regi af civilsamfundsorganisationer, som følge af, at barnet har oplevet fysisk eller psykisk vold i nære relationer.⁵⁰ Denne regel har sit udgangspunkt i de situationer, hvor kommunen, som den er forpligtet til, *tilbyder* barnet, der ledsager sin forælder på krisecenter, psykologbehandling, og har til formål at sikre, at modstand fra den anden forældremyndighedsindehaver (den potentielt voldsudøvende) ikke forhindrer, at barnet får adgang til behandlingen. I stk. 4 er der indført en tilsvarende regel, for så vidt angår børn over 12 år. Disse regler om adgang til psykologhjælp med kun den ene forældremyndighedsindehavers samtykke er ikke betinget af, at den unge er med en forælder på krisecenter, men af, at barnet har oplevet fysisk eller psykisk vold i nære relationer.

Bestemmelsen i stk. 1 vil dog have forrang således, at ingen forældremyndighedsindehaver vil kunne modsætte sig behandling, hvis et barn, der er fyldt 12 år, selv vælger at opsøge og modtage behandling af en psykolog eller psykoterapeut i regi af en civilsamfundsorganisation pga. vold i nære relationer. Børn, der ikke er fyldt 12 år, skal altså fortsat have samtykke fra begge forældremyndighedsindehavere til behandling, medmindre der er tale om psykologisk behandling ved vold i nære relationer, hvor den ene forældremyndighedsindehaver kan samtykke alene. Børn, der er fyldt 15 år, kan selv samtykke til behandling efter sundhedsloven, idet forældrene dog samtidig skal informeres og inddrages i den mindreåriges stillingtagen, jf. sundhedslovens § 17. Hvis et samtykke fra forældremyndighedsindehaverne eller den unge over 15-årige gives til offentlig eller privat behandling eller behandling i regi af civilsamfundsorganisationer, der er omfattet af sundhedslovens behandlingsregler, er det sundhedslovens regler om informeret samtykke, der gælder.⁵¹ Ændringerne viser klart,

50. Jf. L 104 2023-24 (lov om ændring af lov om social service og forskellige andre love (Ligestilling af krisecentertilbud til mænd m.v.)).

51. Jf. sundhedslovens § 15 og bekendtgørelse nr. 359 af 4. april 2019 om information og samtykke i forbindelse med behandling og ved videregivelse og indhentning af helbredsoplysninger m.v.

hvordan reglerne om begge forældremyndighedsindehaveres samtykke til behandling af børn under 15 år har kunnet spærre for, at barnet har fået den relevante hjælp, og netop derfor har ministeriet argumenteret for, at reglen om samtykke fra kun en forældremyndighedsindehaver, når barnet har oplevet fysisk eller psykisk vold i nære relationer, skal være gældende også for børn under 12 år.⁵² Dermed adskiller reglen sig imidlertid fra resten af bestemmelsen, idet retten til at opsøge hjælp i regi af civilsamfundsorganisationer uden forældresamtykke ikke gælder for børn under 12 år, men til gengæld omfatter både psykolog- og psykoterapeutisk hjælp i disse organisationer (men ikke psykologhjælp i offentligt eller privat regi) og kan ydes i flere situationer – nemlig også, når forældrene har misbrug, psykiske problemer, eller ved konfliktfyldte samlivsforhold. Hvis man ser reglen i sammenhæng med, hvad der ellers er gældende, kan man undre sig over, at reglerne ikke hører hjemme i sundhedsloven. Desuden kan man konstatere, at der gælder helt særlige forældresamtykke-regler i sager om vold i nære relationer. Det er tilstrækkeligt med den ene forældremyndighedsindehavers samtykke, hvilket kun gælder i situationer, der vedrører vold i nære relationer, mens der ikke er tilsvarende regler, hvis det handler om, at behovet for psykolog eller terapi er opstået pga. konfliktfyldte skilsmisser, psykisk sygdom eller andet.

4.5. Undersøgelse på institution

For at sikre, at kommunen kan få oplyst sagen i tilstrækkelig grad, kan det være relevant, at en børnefaglig undersøgelse gennemføres under ophold på en institution eller indlæggelse på sygehus, herunder en psykiatrisk afdeling, eller evt. ved brug af børnehuset. I visse situationer er kommunen forpligtet til at benytte børnehuset. En sådan undersøgelse kan børne- og ungeudvalget træffe afgørelse om at gennemføre efter barnets lov § 23 uden samtykke fra forældremyndighedsindehaverne og den unge, der er fyldt 15 år, når det er nødvendigt for at vurdere, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på et barns eller en ungs sundhed eller udvikling. Undersøgelsen skal

52. Jf. L 104 2023-24, bem. pkt. 2.3.2.

gennemføres inden for to måneder. Det fremgår ikke udtrykkeligt af barnets lov, men det må antages, at de almindelige regler om børnefaglig undersøgelse giver hjemmel til gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse på institution eller under indlæggelse, evt. ved brug af børnehuset, når der er samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, idet den børnefaglige undersøgelse iværksættes "så vidt muligt i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år". Der stilles således ikke særlige krav til et samtykke efter bestemmelsen, jf. nedenfor om samtykke til behandling og samtykke til anbringelse. Hvis barnet er under 15 år, er det tilstrækkeligt, at forældremyndighedsindehaverne tilslutter sig. Der er således ikke krav om samtykke fra den unge, der ikke er fyldt 15 år, til gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse på institution eller under indlæggelse på et sygehus, herunder psykiatrisk afdeling, eller evt. ved brug af børnehuset.

4.6. Lægelig undersøgelse og behandling uden samtykke

Efter barnets lov § 40 kan børne- og ungeudvalget, når forældremyndighedsindehaverne undlader at lade et barn eller en ung undersøge eller behandle for en livstruende sygdom eller en sygdom, der udsætter barnet eller den unge for betydelig og varigt nedsat funktionsevne, træffe afgørelse om at gennemføre undersøgelsen eller behandlingen. Afgørelsen af, om bestemmelsens materielle betingelser er opfyldt, beror i høj grad på den konkrete lægelige vurdering.⁵³ Det kan være vanskeligt at foretage afgrænsningen af lidelser, der medfører betydelig og varigt nedsat funktionsevne, men der bør lægges vægt på, at der også i situationer, hvor der blot er en risiko for dette, kan være tale om, at barnets behov for nødvendig lægebehandling må gå forud for forældremyndighedsindehavernes ret til at træffe beslutning om undersøgelse eller behandling af barnet.⁵⁴ Anvendelsen af bestemmelsen forudsætter tilslutning fra den behandlende overlæge, og det vil ofte være på lægeligt initiativ, at bestemmelsen bringes i anvendelse, f.eks. i forbindelse med et muligt behov for blodtransfusion i

53. Jf. L 93 2022-23, bem. til § 40.

54. Jf. *ibid.*

forbindelse med anden behandling, som forældremyndighedsindehaverne typisk ikke modsætter sig. Se f.eks. principmeddelelse 124-09, om en 13-årig dreng, hvor lægen ønskede forhåndstilladelse til blodtransfusion, hvis behovet opstod i forbindelse med en operation for blindtarmsbetændelse. Der er ingen aldersgrænser i reglen, hvilket umiddelbart kan ses som et udtryk for det traditionelle perspektiv, hvor forældremyndighedsindehaverne træffer afgørelser på barnets vegne. Reglen skal dog ses i sammenhæng med reglen i sundhedslovens § 17, hvorefter en patient, der er fyldt 15 år, selv kan give informeret samtykke til behandling. Forældremyndighedens indehaver skal tillige have information og inddrages i den mindreåriges stillingtagen. Såfremt sundhedspersonen efter en individuel vurdering skønner, at patienten, der er fyldt 15 år, ikke selv er i stand til at forstå konsekvenserne af sin stillingtagen, kan forældremyndighedens indehavere give informeret samtykke, jf. § 17, stk. 2.

4.7. Anbringelse

4.7.1. Anbringelsesgrundlag

Det anerkendes i menneskeretten, at respekten for familielivet ikke er absolut, og at anbringelse uden for hjemmet af et barn eller ung kan ske med hjemmel i lov, når det er “nødvendigt i et demokratisk samfund” – konventionen nævner blandt andet hensyn til den offentlige tryghed, landets økonomiske velfærd, forebyggelse af uro eller forbrydelse, beskyttelse af sundheden, sædeligheden eller andres ret og frihed. I erkendelse af, at sager om anbringelse uden for hjemmet stiller særlige krav om en grundig oplysning, uanset om anbringelsen sker med eller uden samtykke, er bestemmelserne om anbringelse blevet samlet i et kapitel for sig i barnets lov.⁵⁵ Der er dog en meget betydelig forskel på processen afhængigt af, om der gives samtykke, hvilket betyder, at den kommunale forvaltning selv har kompetence til at træffe afgørelsen, eller om der ikke gives samtykke, hvorefter det er børne- og ungeudvalget, der med appelmulighed til Ankestyrelsen og domstolene træffer afgørelsen. En afgørende forskel i sagerne er kra-

55. Jf. kapitel 5.

vene til anbringelsesgrundlaget. Lovens kriterium for at anbringe med samtykke er, at det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til barnets eller den unges særlige behov for støtte.⁵⁶ Kriteriet for anbringelse skærpes, når en anbringelse sker uden samtykke jf. § 47, stk. 1, idet der her skal være en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade, på grund af:

1. Utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet eller den unge.
2. Overgreb, som barnet eller den unge har været udsat for.
3. Misbrugsproblemer, kriminel adfærd eller andre svære sociale vanskeligheder hos barnet eller den unge.
4. Andre adfærds- eller tilpasningsproblemer hos barnet eller den unge.

Der skal desuden efter stk. 2 være en begrundet formodning om, at problemerne ikke kan løses under barnets eller den unges fortsatte ophold i hjemmet. Disse regler indebærer, at hvis der ikke gives et samtykke, kan situationen være den, at der ikke kan ske en anbringelse, fordi det materielle kriterium for anbringelse uden samtykke ikke er opfyldt.

Som noget nyt er der i barnets lov § 48 indført en regel om, at et barn eller en ung har ret til at *anmode* kommunen om at blive anbragt uden for hjemmet. Behovet for reglen skal bl.a. ses i lyset af, at barnet i vidt omfang anses som procesinhabil jf. ovenfor i afsnit 3.3. Sker det, er kommunen forpligtet til at vurdere, om der skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse, og om der er grundlag for anbringelse. Dette gælder uden aldersbetingelser og er uafhængigt af forældremyndighedens indstilling. Der er efterfølgende foretaget en lovændring, som tilføjede stk. 2 om, at hvis kommunen hverken træffer afgørelse om anbringelse eller støttende indsats på baggrund af anmodningen, kan kommunens beslutning indbringes for Ankestyrelsen.⁵⁷ I

56. Jf. barnets lov § 46.

57. Jf. lov nr. 217/2024 (om ændring af lov om social service, lov om retssikkerhed

det følgende behandles en række forskellige samtykke-situationer i forhold til anbringelse.

4.7.2. Samtykke til anbringelse fra kommende forældre

Som noget nyt er der i barnets lov § 46, stk. 4, blevet indført en regel, hvorefter kommunen med samtykke fra kommende forældre kan træffe afgørelse om, at det ufødte barn umiddelbart efter fødslen anbringes uden for hjemmet, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til det ufødte barns behov for støtte. Dette samtykke skal omfatte formålet med anbringelsen, jf. stk. 1. Et samtykke kan i den situation siges at være særligt vidtrækkende, fordi de kommende forældre ikke har været igennem fødslen og ikke har set barnet, og dermed ikke har nogen opfattelse af, hvad det er for et menneske, som de “frasiger” sig. Det er dog relevant at overveje, om der ud fra menneskeretlige betragtninger er en særlig betænkelighed ved at anmode forældre om at samtykke, allerede inden barnet er født. I bemærkningerne til barnets lov har lovgiver vurderet, at man mener, at reglerne falder inden for, hvad der er proportionalt, og at reglerne derfor ikke er i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.⁵⁸ Der er dog ikke praksis herom jf. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

4.7.3. Samtykke til anbringelse fra forældremyndigheden og den unge over 15 år

På anbringelsesområdet indeholder loven en aldersgrænse på 15 år, som indebærer, at den unge ikke alene har de partsbeføjelser, der også er tillagt de over 10-årige i børnesager, men i anbringelsessager har ret til at samtykke. Det følger af både § 46 og 47, at samtykke til anbringelse skal gives af både forældremyndighedsindehaverne og den unge, der er fyldt 15 år, for at denne kan karakteriseres som frivillig og gennemføres af kommunen uden forelæggelse for børne- og

og administration på det sociale område og forskellige andre love). Se også Martine Stagelund Hvidt, TFA 2024.10, der påpeger, at det er vanskeligt at give børn den retsbeskyttelse, der ligger i klagemuligheden, da denne normalt er koblet til afgørelsesbegrebet.

58. Jf. L 94 2022-23, bem. til pkt. 3 og til § 4 nr. 2.

ungeudvalget. Hvis den unge, der er fyldt 15 år, ikke giver samtykke, men forældremyndighedsindehaverne gør det, må forvaltningen altså undersøge, om betingelserne for anbringelse uden samtykke er opfyldt og forelægge sagen for børne- og ungeudvalget. Hvis den unge, der er fyldt 15 år, giver samtykke, men forældremyndighedsindehaverne ikke gør det, kan det have betydning for kriteriet for anbringelse. Det fremgår således af § 47, stk. 4, at hvis den unge over 15 år selv ønsker at blive anbragt, og det kun er forældremyndighedsindehaverne, der modsætter sig, lempes anbringelseskriterierne, således at kravet om åbenbar risiko for alvorlig skade udgår og erstattes af et krav om, at anbringelsen skal være af væsentlig betydning for den unges særlige behov, og at problemerne ikke skal kunne løses under den unges fortsatte ophold i hjemmet.

Den unge, der ikke er fyldt 15 år, kan ikke samtykke til anbringelse, hvilket indebærer, at anbringelsen i disse situationer anses for frivillig, hvis forældremyndighedsindehaver samtykker. I forhold til, at et barn uanset alder har ret til at anmode om at blive anbragt, jf. barnets lov § 48, og i lyset af det ovenfor nævnte om et tidssvarende børnesyn, må det undre, at børn op til 15-års alderen skal leve med viden om, at de er anbragt frivilligt, fordi forældremyndighedsindehaverne har samtykket, da de selv kan have en ganske anden opfattelse.

4.7.4. Samtykke til anbringelse skal omfatte formålet med anbringelsen

Efter § 46, stk. 2, skal samtykke fra forældremyndighedsindehaverne og den unge, der er fyldt 15 år, omfatte "formålet med anbringelsen."

Barnets lov viderefører dermed den eksisterende regel, som er retssikkerhedsmæssigt begrundet både i hensynet til barnets behov for kontinuitet i anbringelsen og stabilitet i opvæksten og af hensyn til ønsket om, at et forældresamtykke kan danne udgangspunkt for et forpligtende samarbejde mellem forvaltning og forældre. Derfor skal forskellige handlemuligheder være klarlagt, og målsætningen for anbringelsen og dens tidsperspektiv være klargjort og tiltrådt af forældrene.⁵⁹ Dette er i vejledningen pkt. 37 uddybet således: "Det er be-

59. Jf. betænkning nr. 1212/1990 om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge, s. 28 ff.

skrivelsen af formålet med afgørelsen om anbringelsen, dvs. hvad der skal opnås med en anbringelse, og hvad der skal ske undervejs, der danner grundlag for afgivelsen af samtykket fra forældremyndighedsindehaver og tillige fra den unge, når denne er fyldt 15 år”.⁶⁰ Vejledningen viser, at der er en positiv forventning om, at der følger noget med, når der gives samtykke, nemlig en formodning om, at “forældremyndighedsindehaverne accepterer at indgå i et konstruktivt samarbejde med kommunen om at få det bedste ud af anbringelsen til gavn for barnet eller den unge og familien i øvrigt. Det er i overensstemmelse med barnets lov § 2, stk. 4, at barnets eller den unges vanskeligheder så vidt muligt skal løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken.”⁶¹ Dette krav indebærer, at hvis formålet med anbringelsen for eksempel ifølge forældremyndighedsindehaverne er at give en ung behandling for psykiske problemer, hvorimod kommunen mener, at formålet er at give den unge tydelige voksne, som kan være med til at forbedre adfærden hos den unge, er der åbenlys uenighed om formålet, og betingelserne for frivillig anbringelse er ikke opfyldt. Det er med andre ord en afgørende forudsætning for, at et samtykke efter § 46, stk. 2 er gyldigt, at formålet er beskrevet klart og tydeligt. Dette kan man på den ene side hævde, ikke er vanskeligt – fordi der som baggrund ligger en børnefaglig undersøgelse (medmindre det er en akut-situation), men på den anden side skrives formålet somme tider i meget brede vendinger, så som “at sikre barnet stabilitet og kontinuitet”, at sikre at barnet kommer “i trivsel” eller lignende. Med sådanne formuleringer kan de konkrete og reelle problemer blive “skjult”. Dette kan være for ikke at optrappe konflikter og uoverensstemmelser, men det vil kunne indebære, at kravet til samtykket ikke er opfyldt. Se nærmere om kravene til samtykket i Ankestyrelsens principafgørelse nr. 26-23, hvor det fremgår, at samtykket skal være tydeligt og ubetinget, og at dette bl.a. fordrer, at forældremyndighedsindehaverne har forstået, hvad det indebærer, at barnet anbringes med samtykke. Dette er selvsagt vanskeligt, og man kan sætte spørgsmålstegn ved, om forældrene altid kan overskue kon-

60. Jf. vejledning 9148/2024 om anbringelse.

61. Jf. Ibid, pkt. 37.

sekvenserne. Med barnets lov er der i § 46, stk. 1, kommet krav om, at afgørelser om anbringelse skal angive formålet og den forventede varighed, hvori ligger, at kommunen i selve afgørelsen skal redegøre for formålet og for, om anbringelsen forventes at være af kortere eller længere varighed. (Dette krav gælder også for støttende indsatser jf. § 32, stk. 3). De mere konkrete mål i forhold til barnets eller den unges trivsel og udvikling skal ikke fremgå af afgørelsen – de skal derimod angives i barnets plan/ungeplanen (tidligere betegnet handleplanen). Der vil ikke altid foreligge en plan ved selve anbringelsen, når den sker med samtykke, idet der her som noget nyt jf. § 91, stk. 2 er fastsat en frist på 3 måneder for udarbejdelse af en plan for anbringelsen – barnets plan/ungeplanen. Et samtykke før anbringelsen i disse sager vil derfor ikke kunne tage højde for de konkrete mål, når de først efterfølgende angives i planen. I sager om anbringelse uden samtykke skal planen indgå i indstillingen til børne- og ungeudvalget, og kravet om, at planen skal foreligge ved anbringelsen, er derfor opretholdt med barnets lov.

Det er kommunen, der skal vejlede forældremyndighedsindehaverne og den unge om, hvad en anbringelse indebærer, og hvad formålet er.⁶² Det er ikke en gyldighedsbetingelse, at samtykket foreligger skriftligt – men det kan være vanskeligt for myndigheden at bevise, at der foreligger et gyldigt samtykke, hvis tilsagnet alene er givet mundtligt. Det anses derfor for formålstjenligt, at samtykket afgives skriftligt.⁶³ I forhold til den unge er det bemærkelsesværdigt, at politikerne ved gennemførelsen af barnets lov har fastholdt 15 år som aldersgrænse for at give samtykke, hvilket er den aldersgrænse, som også tidligere var gældende i serviceloven. Det bemærkelsesværdige består i, at det fra flere sider er blevet problematiseret, at der på det sociale børneområde gælder en række forskellige aldersgrænser, hvilket bidrager til en unødigt kompleksitet⁶⁴ og kan betyde “at systemet

62. Se principmeddelelse 26-13.

63. Jf. vejledning 9148/2024 om anbringelse, pkt. 37.

64. Jf. Idamarie Leth Svendsen, “*Der er faresignaler her...*”. *Om ret og heuristik i det almindelige kommunale tilsyn med børn og unge* (Roskilde Universitet 2015), s. 85 ff. Og Anne Mørk, *Børns processuelle rettigheder i tvangsanbringelsessager* (Djøf forlag 2019) s. 73 ff.

eller barnet misser en mulighed for indflydelse og lignende”.⁶⁵ Børns Vilkår anbefalede, at aldersgrænsen for samtykke blev sat til 10 år.⁶⁶ Som begrundelse henvises til, at “denne indsats er så indgribende i barnets liv, herunder flytning af bopæl, nye omsorgspersoner og i mange tilfælde ny skole, venner og omgivelser”. Af det høringsnotat,⁶⁷ som blev udarbejdet til brug for socialudvalgets behandling af loven, fremgår det bl.a., at “aftalen om Børnene Først ikke indeholder andre initiativer om ændringer i aldersgrænser end nedsættelse af aldersgrænsen for børn og unges partsstatus for de sager, hvor aldersgrænsen i dag er 12 år. De øvrige gældende aldersgrænser fra service-loven foreslås derfor videreført uændret”. Den politiske aftale har således fungeret som et bolværk mod synspunkter, som er indkommet i høringssvarene.

4.7.5. Afgørelse om anbringelse uden samtykke – børne- og ungeudvalget

Hvis de skærpede kriterier efter § 47, stk. 1, som er oplyst ovenfor i afsnit 4.7.1, vurderes af forvaltningen til at være opfyldt, og der er en begrundet formodning om, at problemerne ikke kan løses under barnets ophold i hjemmet, og hverken forældremyndighedsindehaverne eller den unge, der er fyldt 15 år, samtykker, indstiller kommunen til børne- og ungeudvalget at træffe afgørelse om anbringelse uden samtykke. Der stilles, jf. § 51, en række formelle krav til indstillingen, herunder, at der foreligger en børnefaglig undersøgelse, en vurdering af forældrenes kompetencer, en barnets plan, og barnets eller den unges holdning til den påtænkte indsats skal også fremgå. Barnet, der er fyldt 10 år, og forældrene har ret til gratis advokatbistand, ret til vejledning om aktindsigt og ret til at møde og udtale sig for udvalget. Afgørelsen kan indbringes for Ankestyrelsen og videre for domstolene.

65. Jf. Børne- og Kulturchefforeningens høringssvar af 23. juni 2022 over udkast til forslag til Barnets lov.

66. Høringssvar til barnets lov fra Børns vilkår juni 2022.

67. Kommenteret høringsnotat af 17. marts 2023, til forslag til barnets lov, s. 17f, L93 2022-23, bilag 1.

Med barnets lov er der kommet et særligt søskendefokus, som skal sikre opmærksomhed på alle børn i familien, selv om familien selv (eller barnet selv) eller forvaltningen kun mener, at det er den ene, der har behov for særlig støtte. Kommunen skal således i indstillingen til udvalget om anbringelse af et barn på grund af manglende omsorg eller overgreb begrunde det, hvis ikke søskende i husstanden under 15 år anbringes samtidig. Hvis børne- og ungeudvalget finder, at kommunens begrundelse for ikke at anbringe de øvrige søskende er bekymrende, skal Ankestyrelsen underrettes, jf. § 51, stk. 4.

Princippet om, at indsatser beror på samtykke og frivillighed, er også fraveget i § 77 om anbringelse af et barn uden samtykke på grund af utilstrækkelig omsorg eller overgreb, hvor der er søskende under 18 år i husstanden. I disse situationer skal kommunen udarbejde en forældrehandleplan om støtten til forældrene under barnets anbringelse, selv om forældrene har afvist at modtage hjælp i form af støtteperson (jf. § 75) eller anden støtte (jf. § 76). Det manglende samtykke forhindrer med andre ord ikke kommunen i at handle, men forpligter derimod kommunen til at være opmærksom på hele familien.

En anden nyskabelse med barnets lov er § 49, hvorefter kommunen, inden et barn er født, i helt særlige tilfælde uden samtykke fra de kommende forældre kan træffe afgørelse om, at barnet ved fødslen skal anbringes uden for hjemmet. Der skal være en åbenbar risiko for, at det ufødte barns sundhed eller udvikling vil lide alvorlig skade i tiden efter fødslen på grund af de kommende forældres manglende evner eller ressourcer til at tilbyde tilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet. Hvis dette vurderes at være situationen, er der endvidere mulighed for inden barnets fødsel at træffe afgørelse om, at barnet skal bortadopteres uden samtykke, jf. adoptionslovens § 9, stk. 3, når der i helt ekstraordinære tilfælde er grundlag for det, og når det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude afstand til at varetage omsorgen for barnet, og adoption af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst vil være bedst for barnet. Der kan argumenteres for, at hvis der er truffet en afgørelse inden fødslen, bliver der et mere planlagt forløb, fremfor hvis man benytter reglerne om "formandsafgørelse", jf. § 143 – dvs. muligheden for at

træffe en akut afgørelse uden forældresamtykke på et ufuldstændigt, foreløbigt grundlag umiddelbart efter fødslen. Der er ikke praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Det nærmeste, man kommer, er de sager, der handler om anbringelse lige fra fødegangen, og det er selvsagt ikke det samme, men nogle af de hensyn, der er i spil, kommer også frem her.⁶⁸ Aldersgrænsen på 15 år spiller en central rolle i sagerne om anbringelse og må ses i sammenhæng med de øvrige omtalte regler om indgreb, hvor den 15-årige fortsat har en særlig selvstændig adgang til at samtykke. Da politikerne med aftaleteksten Børnene Først indgik aftale om, at det var (i realiteten nogle af) de rettigheder, barnet havde fra 12 år, der skulle nedsættes til 10 år, blev der ikke taget stilling til sammenhængen i det samlede regelsæt (kohærens), herunder, hvilke begrundelser de enkelte aldersgrænser har eller ikke har. Dette er ellers en helt afgørende forudsætning for en meningsfuld implementering af nye regler – at de giver mening i den sammenhæng, de indgår i. Man kan sammenligne det med byggeri eller design – hvis man kun er optaget af den konkrete tilføjelse, man sætter på sit hus, vindmølle eller trøje, så bliver tilføjelsen i bedste fald kun løsrevet, i værste fald meningsforstyrende.

4.7.6. Valg af anbringelsessted – ikke samtykkekrav – kommunens kompetence

Det er kommunen, som har kompetencen til at vælge, hvor barnet skal anbringes, og hverken barn eller forældre skal samtykke til valget af anbringelsessted. Dette gælder, uanset om anbringelsen sker med eller uden samtykke, jf. § 52, og børne- og ungeudvalget har juridisk set heller ikke adgang til at blande sig i dette. Men valget af anbringelsessted er i praksis ofte meget tæt forbundet med barnets og forældremyndighedsindehavers indstilling til anbringelsen, og valg af

68. Afgørelser uden samtykke inden fødslen er problematiseret af Anette Faye Jacobsen, Peter Hjaltason, Maria Dissing, Stinne Skriver Jørgensen & Marie Skibsted, *Tvangsadoption i et menneskeretligt perspektiv* (Institut for Menneskerettigheder 2023), s. 35 f. Om debatten se Tea Torbenfeldt Bengtsson, Rikke Fuglsang Olsen, Sofie Henze-Pedersen, Misja Eiberg, “Manglende nuancer og perspektiver skaber uklar viden om adoption uden samtykke”, *Jyllands-Posten* den 27. februar 2023.

et bestemt anbringelsessted kan implicit være en forudsætning for, at der er samtykket til anbringelsen. Hvis kommunen ikke indfrier forventningerne, kan det derfor i praksis give anledning til, at samtykket til anbringelsen trækkes tilbage (med den virkning at kommunen må vurdere, om der er grundlag for anbringelse uden samtykke eller hjemgivelse, afhængigt af, hvornår det sker i processen).

4.8. Forhold under anbringelse

Når et barn eller ung anbringes uden for hjemmet, overtager kommunen ansvaret for den daglige omsorg jf. § 97, stk. 1. Omsorgsansvaret er ikke entydigt defineret i lovgivningen, men indebærer bl.a., at kommunen i det omfang, det må anses for nødvendigt under hensynet til formålet med anbringelsen på baggrund af den løbende opfølgning og det personrettede tilsyn, skal træffe afgørelse om ændring af anbringelsessted, behandling, uddannelse m.v. under anbringelsen jf. § 97, stk. 2. Reglen er en videreførelse af de tidligere gældende regler i serviceloven. Som reglen er formuleret, indeholder den ikke et krav om samtykke fra forældremyndighedsindehaverne eller den unge. I praksis giver den derfor hjemmel til at træffe afgørelse uden forældremyndighedsindehavernes og barnets samtykke. Udgangspunktet er dog en forventning om en eller anden grad af tilslutning fra barnet, men hjemlen er bred, og rummer alt fra stillingtagen til vaccination, ændring af skolevalg samt andre forhold under anbringelsen, hvilket i visse indgribende situationer kan være spørgsmål om særlig kost, computeradgang m.m.⁶⁹ Derfor kan bestemmelsen også anvendes til at træffe afgørelser, som den unge ikke er enig i. Ved ændring af anbringelsessted gælder der særlige regler om samtykke, som behandles umiddelbart nedenfor. Alligevel fremstår det i dag problematisk, at det ikke i forbindelse med barnets lov er overvejet at give barnet samtykkekompetence i nogle af de spørgsmål (udover ændring af anbringelsessted), som bestemmelsen dækker.

69. Spørgsmål, som i udgangspunktet er faktisk forvaltning, kan, hvis det har særligt indgribende betydning for barnet eller dets forældre, skulle besluttes ved afgørelse.

4.8.1. Ændring af anbringelsessted samtykke fra forældremyndighed og barnet over 12 år

Det kan være meget indgribende at ændre et barns anbringelsessted, men det er sommetider nødvendigt af hensyn til formålet med anbringelsen, jf. § 97, stk. 2. Afgørelsen kræver derfor, jf. § 98, stk. 1, samtykke fra forældremyndighedsindehaverne og barnet, der er fyldt 12 år. Samtykkekravet fremgår udtrykkeligt af loven, men kravet er ikke beskrevet nærmere. Der er heller ikke angivet en begrundelse for aldersgrænsen i lovens bemærkninger. Det er nærliggende at antage, at 12-årsgrænsen har sammenhæng med, at aldersgrænsen for børns ret til at klage i sager om særlig støtte tidligere efter serviceloven var 12 år. Dette kunne tale for, at aldersgrænsen i ændringssituationerne burde følge denne aldersgrænse og altså føre til en nedsættelse til 10 år. På den anden side gælder der som nævnt i forhold til børnefaglig undersøgelse og samtykke til anbringelse en aldersgrænse på 15 år, som man kan argumentere for, bør svare til aldersgrænsen i ændringssituationerne. Endelig er 12-årsgrænsen indført i den nye § 41, og 12-årsgrænsen genfindes således flere steder i loven.

Hvis samtykke fra forældremyndighedsindehaverne eller barnet, der er fyldt 12 år, ikke kan opnås, betyder det ikke, at anbringelsesstedet ikke kan ændres, men at afgørelseskompetencen overgår fra kommunen til børne- og ungeudvalget jf. § 98, stk. 4, og at der stilles specifikke krav til sagsbehandlingsprocessen, jf. stk. 5. Herefter skal kommunen udarbejde en indstilling til børne- og ungeudvalget, som skal indeholde en række nærmere specificerede oplysninger, herunder en udtalelse fra det aktuelle anbringelsessted, ligesom der bl.a. skal foreligge en beskrivelse af, hvorvidt supplerende støtte til barnet eller den unge under fortsat ophold på det aktuelle anbringelsessted kan imødekomme barnets eller den unges behov for støtte.

Under sagens behandling er der opsættende virkning jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 2, så medmindre det er nødvendigt at træffe en akut afgørelse, flyttes barnet ikke, før børne- og ungeudvalget har taget stilling.⁷⁰ Børne- og ungeudvalgets stillingtagen beror på en vur-

70. Jf. også principmeddelelse 3-16. Dette gælder også, hvis der indhentes second opinion jf. § 72, stk. 7.

dering af, om støttebehovet under hensyn til formålet med anbringelsen og barnets behov for kontinuitet i opvæksten bedst imødekommes ved en ændring af anbringelsesstedet. Reglerne tillægger med andre ord det udeblevne samtykke fra henholdsvis forældremyndighedsindehaverne og barnet, der er fyldt 12 år, stor vægt. Reglerne er begrundet i et hensyn om at sikre kontinuitet i anbringelsen, undgå brud, genanbringelser, flytninger og skift i de unges tilværelse.⁷¹ Det er vigtigt at være opmærksom på, at skift og flytninger kan være absolut nødvendige for den unge, der har brug for et nyt miljø, en anden behandling mv. Desværre har en række sager vist, at kommunerne nogle gange ændrer anbringelsessted for at varetage økonomiske hensyn og i visse tilfælde har tilsidesat almindelige forvaltningsretlige regler.⁷² Samtykkereglerne har dermed også en anden funktion, nemlig at sikre, at forvaltningen ikke varetager usaglige hensyn. Begge hensyn ligger til grund for de nye regler om second opinion, jf. barnets lov § 98, stk. 3. Reglerne indebærer, at barnets plejefamilie, støtteperson eller venskabsfamilie, når barnet er under 10 år, har mulighed for at få en uvildig vurdering af kommunens afgørelse om at ændre anbringelsessted hos Ankestyrelsen. Tilsvarende regler gælder, når der træffes afgørelse om hjemgivelse jf. § 101. Disse særlige regler er begrundet i, at børn under 10 år ikke er omfattet af § 3 om retten til at varetage partsbeføjelser eller af retten til at klage over kommunens afgørelser. Plejefamiliens, støttepersonens eller venskabsfamiliens anmodning om Ankestyrelsens vurdering kræver ligesom selve vurderingen ikke samtykke fra barnet eller forældrene.

4.8.2. Samvær under anbringelse

Når et barn er anbragt uden for hjemmet, skal der tages stilling til, hvordan barnets samvær og kontakt med forældre, familie og netværk sikres. Menneskerettighedsdomstolen har i en række sager efter EMRK artikel 8 om retten til respekt for privat- og familieliv, hjem og

71. Jf. betænkning nr. 1212/1990 om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge, s. 28.

72. Jf. f.eks. Ombudsmandens nyhed af 13. oktober 2015 (Odense), og FOB 2014-9 (Guldborgsund), FOB 2018-33 Ombudsmandens nyhed af 3. december 2020 (Langeland).

korrespondance fastslået, at en anbringelse som udgangspunkt er midlertidig, at myndighederne, medmindre der foreligger helt ekstraordinære omstændigheder, skal arbejde for, at familien og barnet genforenes, og at udgangspunktet derfor er, at der under anbringelsen skal være et samvær af et omfang, der kan sikre, at der etableres en relation mellem barnet og dets biologiske forældre.⁷³ Reglerne indebærer, at afgørelse om, at der ikke skal være samvær eller kontakt med forældre og netværk eller eksisterende samvær skal begrænses (til mindre end 45 minutter en gang hver fjerde uge),⁷⁴ eller at der skal være overvågning af samvær, anses for indgreb i retten til familielivet, og der gælder derfor særlige garantier herom både materielt og processuelt. Det er børne- og ungeudvalget, der træffer sådanne afgørelser. Herudover er det kommunen, der har ansvaret for, at der aftales samvær eller kontakt. Kommunen kan også træffe afgørelse, herunder om omfang og vilkår.⁷⁵ Reglen er formuleret i § 103 som, “at barnet eller den unge har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner m.v. under anbringelsen uden for hjemmet”. I mange tilfælde når forældre og kommune – og anbringelsessted frem til en fælles forståelse (en aftale/implicit samtykke fra forældrene) af samværrets omfang og øvrige vilkår, men i praksis opfattes reglen som en hjemmel

73. Jf. *W. v. the United Kingdom*, (9749/82, 8. juli 1987), *Bronda v. Italy* (22430/93, 9. juni 1998), *K and T v. Finland* (25702/94, 12. juli 2001), *KA. v. Finland*, (27751/95, 14. januar 2003), pr. 139, *Olsson v. Sweden* (nr. 1) (10465/83 24. marts 1988), *Margareta & Roger Andersson v. Sweden* (12963/87 25. februar 1992), *Jansen v. Norway* (2822/16 6. september 2018), *KO and VM v. Norway* (64808/16 19. november 2019), *Strand Lobben and others v. Norway* (37283/13, 10. september 2019), pr. 205-213.

74. Jf. principmeddelelserne 23-20, og 46-18, der fastslår, at under 45 minutters samvær en gang månedligt betragtes som en afgørelse om afbrydelse af samvær og, at en måned skal forstås som 4 uger.

75. Jf. principmeddelelserne 2-21 (kommunen fastsatte som vilkår, at samværet skulle foregå et andet sted end hos plejefamilien), 37-22 (børne- og ungeudvalget har kompetencen til at fastlægge omfanget af samvær, når det er mindre end en gang om måneden), 37-23 (fastlæggelse af partsbegrebet. Søskende ses som netværk. Samvær og kontakt mellem søskende anbragt hvert sit sted afbrudt af hensyn til det ene barn), 40-23 (plejefamilie skulle stå for den primære omsorg under samværet).

til at fastsætte omfang og vilkår mv. også uanset forældremyndighedsindehaverens samtykke. Der er heller ikke forudsat samtykke fra barnet eller den unge. Men som det også fremgår af praksis fra Menneskerettighedsdomstolen, skal barnets synspunkt tillægges vægt.⁷⁶ Der er som nævnt en pligt efter barnets lov for kommunen til løbende at inddrage barnet jf. § 5, stk. 3, og det fremgår af § 104, at der ved tilrettelæggelse af samvær og kontakt skal lægges vægt på barnets ønsker. Der er også i forarbejderne lagt vægt på, at barnet eller den unge har ret til, at kommunalbestyrelsen inddrager barnets holdning til omfang, rammer og sted for samværet m.v., "hvilket vil betyde, at hensynet til barnet eller den unge vil stå over forældrenes ønske om kontakt og samvær".⁷⁷ Det må bemærkes, at hvis det er en frivillig anbringelse, vil uenighed om samværet kunne indebære, at samtykket til anbringelsen trækkes. Forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, kan efter § 104, stk. 3, give samtykke til såkaldt "støttet samvær", dvs. at samværet afholdes med tilstedeværelse af en tredje person, som kan være f.eks. et familiemedlem eller en professionel, til at udøve samværet med barnet. Der gælder ikke regler om karakteren af samtykket, som altså ikke skal omfatte formålet med støtten eller gives i særlige former. Aldersgrænsen på 15 år for at kunne give samtykke til støttet samvær må antages at være knyttet til de øvrige regler om anbringelse og indgreb, hvor den 15-åriges samtykke har særlig selvstændig status, jf. ovenfor. Disse regler var også gældende efter serviceloven og er ikke ændret med barnets lov. De indebærer således fortsat, at den unge, der er fyldt 15 år, kan modsætte sig, at forældrene støttes i samværet ved at undlade at give samtykke, mens støtte til forældrenes samvær med en ung under 15 år kan etableres uden den unges samtykke.

Egentlig overvågning af hensyn til beskyttelsen af barnet mod overgreb mv. kræver, at børne- og ungeudvalget træffer afgørelse herom efter de skærpede kriterier om barnets sundhed og udvikling i

76. Jf. Claire Fenton-Glynn, *Children and the European Court of Human Rights* (Oxford 2021), s. 341 med henvisninger til *Asplund v. Sweden* (19762/92, 2. september 1994), *Lundblad v. Sweden* (21078/92, 2. september 1994), *TS and JJ v. Norway*, (15633/15, 11. oktober 2016) (som dog omhandler bedsteforældre).

77. Jf. L 93 2022-23, bem. til § 103.

§ 105. En sådan overvågning skal være midlertidig, og forældrene og den unge, der er fyldt 15 år, kan ikke samtykke til det.

Med barnets lov er der kommet en regel i § 103, stk. 2, om, at barnet uanset alder kan anmode om, at der ikke skal være samvær med forældrene i op til 8 uger. En sådan suspension på barnets anmodning skal processuelt ikke ligestilles med en afbrydelse af samværet, dvs. afgørelseskompetencen ligger ikke hos børne- og ungeudvalget, men i kommunen. Det fremgår af bemærkningerne til loven, at barnet ikke har ret til at få en afgørelse, hvis kommunen giver afslag på suspension, da dette er en procesbeslutning.⁷⁸ Barnets rettigheder afviger således fra forældrenes, som får en afgørelse, når de søger om ændret samvær.

4.8.3. Støtteperson for barnet under samvær

Med barnets lov er der også kommet en såkaldt ny rettighed for det anbragte barn til uanset alder at anmode om at få en støtteperson med til samværet, jf. § 103, stk. 2. Det kan give rigtigt god mening, at barnet har en person, som det er trygt ved, med til samværet, hvis forholdet til forældrene er præget af uenigheder, ustabilitet, misbrug eller andre former for adfærd, som gør samværet utrygt, svært eller ubehageligt for barnet eller den unge. Det, som er værd at bemærke sig, er, at det fremgår af forarbejderne, at der ikke kan træffes afgørelse om, at barnet har en støtteperson med, hvis forældremyndighedsindehaverne modsætter sig.⁷⁹ Dette begrænser betydningen af barnets ret til at anmode om at have støtteperson med. Reglen må nok ses i lyset af, at det af forældremyndighedsindehaverne kan opleves som en form for overvågning af samværet og dermed et indgreb i dennes rettigheder. Det samme kunne imidlertid siges om kommunens ret til at fastsætte andre nærmere vilkår for samværet – som fx sted, tid mv. – og det kan på den måde være svært at forstå, at barnets – i mange tilfælde helt forståelige – ønske om at have en støtteperson med til samvær, ikke kan opfyldes på grund af forældrenes manglende samtykke til selv at blive støttet i samværet med barnet.

78. Jf. *ibid.*

79. Jf. L 93 2022-23, bem. pkt. 3.9.3.

Der foreligger ikke en vejledning eller retningslinjer i øvrigt om omfanget/regelmæssigheden af samvær, når et barn er anbragt, og på nuværende tidspunkt er der ikke danske undersøgelser, som fortæller ret meget om, hvad der typisk bliver fastsat af samvær. Det beror naturligvis på en konkret og individuel vurdering af den enkelte sag, ligesom vilkårene for samværet i form af, hvor det skal være, hvem der må være til stede osv., også er konkrete.

Med barnets lov har ønsket fra lovgivers side været at styrke barnets ret til at blive hørt jf. børnekonventionens artikel 12, og sikre en bedre balance mellem hensynet til barnets bedste og hensynet til forældrenes rettigheder, og det anføres som begrundelse bl.a. “idet det i dag alene er forældrene, som kan sige nej til samvær”. Den praktiske omstændighed, at et barn kan have ønske om at se sine forældre, men de dukker ikke op til samvær, fordi de ikke magter eller ønsker at deltage, er et vanskeligt dilemma. Der er ikke hjemmel til at gennemtvinge samvær mod forældrenes vilje, hvilket formentlig er baggrunden for bemærkningen om, “at det i dag kun er forældrene, som kan sige nej”.⁸⁰ I mange tilfælde vil der imidlertid være tale om, at forældrene ikke evner samværet, selvom de faktisk gerne vil. Der er altså ikke nødvendigvis tale om, at forældrene “siger nej” – men de kan mangle den nødvendige støtte til gennemførelse af samværet, dvs. en støtte fra kommunens side, som ligger udover at bevilge en tog- eller busbillet. Ydelse af tilstrækkelig støtte til forældrene kan altså være helt afgørende for, at genforeningsformålet, jf. EMRK, ikke tilsidesættes. Bag de nye regler om, at barnet kan anmode om at have en støtteperson med ved samvær og om suspension af samværet, ligger der tilsyneladende en fornemmelse af, at børn og unge i for høj grad “tvinges til at se deres forældre”, og ikke får lov til at sige fra over for dem.⁸¹ Imidlertid viser de øvrige regler, at der tydeligvis ikke er tale om, at barnet har en egentlig ret til at sige nej til samvær. Selvom reglernes formulering siden 2010 om, “at barnet har ret til samvær med forældremyndighedsindehaver og netværk”, (barnets lov § 103) kunne læg-

80. Jf. *ibid.*

81. I hørings svaret fra Børns Vilkår (juni 2022) vedrørende forslag til barnets lov, argumenteres for, at et anbragt barn ofte har brug for en længere pause i samværet – f.eks. tre til seks måneder, s. 30. Jf. L 93 3022-23, bem. pkt. 3.10.2.

ge op til, at barnet skal samtykke til, at der skal være samvær, er dette altså ikke tilfældet.

4.9. Permanent anbringelse

Hvis et anbragt barn eller ung har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere og længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets eller den unges bedste at forblive på stedet, og anbringelsen har varet i mindst 3 år, kan børne- og unge udvalget træffe afgørelse om en permanent anbringelse, dog kun med samtykke fra den unge, hvis den unge er fyldt 15 år jf. § 67, stk. 3.

Der lægges med barnets lov op til øget brug af permanent anbringelse, idet kommunen er forpligtet til at overveje dette, når et barn har været anbragt uden samtykke i 3 år eller mere, jf. § 50, stk. 7. Endvidere har anbragte børn over 10 år – uanset om anbringelsen er sket med eller uden samtykke – fået ret til at anmode om at blive permanent anbragt, jf. § 68. Hvis barnets anmodning efterkommes, kan der ses bort fra tre-årskravet. En permanent anbringelse er karakteriseret ved, at der ikke er krav om anbringelsesgrundlag efter lovens kriterier, men anbringelsen opretholdes med baggrund i barnets stærke tilknytning til anbringelsesstedet. Der skal under en permanent anbringelse fortsat være en barnets plan/unge plan, foretages opfølgning og personrettet tilsyn, tages stilling til samvær og kontakt mv.

Kommunens handlingskompetence er således knyttet til den unges samtykke, når denne er 15 år, hvorimod forældremyndighedsindehavernes forhold eller samtykke ikke er omtalt i bestemmelsen. Der gælder ikke særlige krav til karakteren af den unges samtykke. Aldersgrænsen på 15 år må antages at være tæt knyttet til de øvrige regler om anbringelse og indgreb, hvor den 15-åriges samtykke har særlig selvstændig status. Det er ikke et krav, at den unge under 15 år samtykker. Dette er i forarbejderne forklaret med, at "Ministeriet finder det væsentligt at opretholde en aldersgrænse på 15 år, da det vurderes som en urimelig byrde at pålægge børn under 15 år at skulle vælge mellem enten at bo hos sine genetiske forældre – som børnene ofte er loyale overfor – eller at bo hos den plejefamilie, som de har

været en del af gennem mere end tre år”.⁸² En bemærkning, som viser, at “det nye børnesyn” har sine grænser efter ministeriets opfattelse.

4.10. Gennemtvungelse af afgørelser uden samtykke

Det er fastlagt i § 139, stk. 1, at det er kommunens ansvar, at afgørelser truffet, uanset at barnet eller den unge eller forældremyndighedsindehaverne ikke har samtykket, bliver fuldbyrdet, og politiet skal jf. § 139 yde bistand hermed.

Overholder barnet eller den unge ikke et børne- og ungepålæg, skal kommunalbestyrelsen jf. § 39, stk. 7, når det vurderes relevant, straks underrette politiet og anmode om bistand til kommunens udøvelse af beføjelser efter § 139.

5. Formkrav til samtykke

Generelt indeholder barnets lov, som det fremgår ovenfor, ikke særlige formkrav til samtykket – for eksempel om skriftlighed, udtrykkelighed, frivillighed eller lignende, som det for eksempel gælder samtykkekrav efter sundhedsloven og GDPR. Som omtalt i bogens kapitel 5 af Tanja Kammersgaard Christensen er det i Persondataforordningen nævnt, at særligt i forhold til kommunikation med børn skal rettigheder kommunikeret letforståeligt for børn.⁸³ Der er ikke i forbindelse med barnets lov indføjet lignende ordensbestemmelser, og der kan således principielt handles på et mundtligt samtykke, men skriftlighed anbefales som nævnt i afsnit 4.7.4 ovenfor af bevismæssige årsager. Et samtykke, som forvaltningen kan handle på, skal selvsagt tidsmæssigt gives, inden indsatsen sættes i værk. Med hensyn til vejledningspligten se nærmere afsnit 4.7.4.

82. Jf. L 92 do22-23, pkt. 3.10.2.

83. Jf. præambelen artikel 38. Se også Datatilsynets vejledning, samtykke, maj 2021, pkt. 4.1, om børns mulighed for at give samtykke, hvor det bl.a. anføres at, “Den information, som skal gives forud for meddelelse af samtykke, skal tilpasses barnets forståelse. Informationen skal være formuleret i et klart og let forståeligt sprog, så barnet kan overskue oplysningerne”.

6. Tilbagekaldelse af samtykke

Et samtykke efter de nævnte bestemmelser i barnets lov kan ligesom andre samtykker trækkes tilbage. I § 102 er fastsat nogle proceduremæssige krav i denne situation, for så vidt angår anbringelsen. Kommunen skal, hvis forældremyndighedsindehaverne eller en ung, der er 15 år, der har samtykket til en anbringelse efter § 46, anmode om hjemgivelse, tage stilling til dette spørgsmål senest 7 dage efter, at anmodningen er fremsat. Kommunen har ikke pligt til at behandle en anmodning om hjemgivelse, mens sagen behandles i Ankestyrelsen eller ved retten.

Hvis et barn er anbragt uden samtykke efter § 47, er der jo ikke noget samtykke at tilbagekalde, men forældremyndighedsindehaverne eller den unge, der er fyldt 15 år, kan anmode om hjemgivelse. Efter § 102, stk. 3, kan kommunen i disse sager afvise at behandle anmodningen, hvis der ikke er sket væsentlige ændringer af forholdene hos forældremyndighedsindehaverene, barnet eller den unge.

Er der tale om en permanent anbringelse efter § 67, indebærer væsentlige ændringer af forholdene hos forældremyndighedsindehaverne ikke en pligt for kommunen til behandling af sagen, da formålet med en permanent anbringelse er at opretholde kontinuitet for barnet.

I anbringelsessituationer har det – for at undgå, at barnet uforberedt skifter fra anbringelsessted til hjem og eventuelt tilbage igen til anbringelse – siden 2009⁸⁴ været gældende, at kommunen skal træffe *afgørelse* om hjemgivelse. Efter § 100, stk. 2 skal kommunen indhente en udtalelse fra anbringelsesstedet inden afgørelsen om hjemgivelse, men der er ikke tale om, at anbringelsesstedet skal samtykke til hjemgivelsen. I forbindelse med afgørelsen skal kommunen fastsætte en hjemgivelsesperiode, jf. § 100, på op til 6 måneder med henblik på at sikre en skånsom og planlagt proces, sikre den nødvendige indsats i hjemmet eller afdække, om de skærpede kriterier for anbringelse uden samtykke er opfyldt. Hjemgivelsesperioden er en fortsættelse af den eksisterende anbringelse efter lovens § 46 (med samtykke), § 47 (uden samtykke) eller § 67 (permanent anbringelse). Det ligger altså

84. Jf. lov 628/2010 (Barnets reform).

implicit i reglerne om hjemgivelse og hjemgivelsesperiode, at der ikke kræves samtykke fra forældremyndighedsindehaverene. Der er heller ikke krav om samtykke fra barnet uanset alder. Det er til gengæld i § 100, stk. 1, blevet fastsat, at det i vurderingen af, om et barn skal hjemgives, skal indgå, om hjemgivelsen vil være til barnets bedste.

Andre samtykker – f.eks. til støttet samvær, ændret anbringelsessted eller støttende indsatser kan også trækkes tilbage, hvilket vil indebære, at sagen må revurderes på dette grundlag. En tilbagetrækning af et samtykke til støttet samvær vil således indebære, at der ikke er grundlag for et sådant samvær. Samtykke til støttende indsatser, der trækkes tilbage, giver som nævnt ovenfor i afsnit 4.3.1 kommunen anledning til at overveje, om der er grundlag for at iværksætte indsatserne uden samtykke jf. § 37. Trækkes samtykke til ændret anbringelsessted tilbage, inden flytningen er sket, skal sagen behandles i børne- og ungeudvalget. Sker det først efterfølgende, må det ses som et spørgsmål om opfølgning (det personrettede tilsyn), hvor kommunen skal ændre, hvis det er nødvendigt jf. reglerne i § 97 stk. 2.

7. Samtykke når der er fælles forældremyndighed

Er der fælles forældremyndighed, skal begge forældre give samtykke, uanset at forældrene ikke bor sammen. Dette gælder i alle samtykkesituationer efter barnets lov – ikke kun anbringelse – bortset fra de ovenfor i pkt. 4.3.1 omtalte situationer, og dagligdags beslutninger, som ikke anses for væsentlige.⁸⁵ Dette gælder således også i de tilfælde, hvor der f.eks. er tale om, at den ene forælder er bosiddende i udlandet eller har ukendt opholdssted.⁸⁶ Dette er i praksis ikke helt uproblematisk. I det sociale arbejde er der ofte fokus på, hvem barnet eller den unge de facto bor med, men i forhold til regler, som kræver samtykke, træder den formelle betydning af at have eller ikke have forældremyndighed klart frem.

85. Se herom bogens kapitel 12.

86. Dette er omtalt i udkast til vejledning pkt. 35.

8. Opsamling og konklusion

Analysen af samtykke-reglerne i barnets lov viser, at der generelt ikke er fastsat nærmere form- eller indholdsmæssige krav til samtykket, sådan som det er almindeligt på andre områder, herunder særligt efter GDPR og sundhedsloven. Det eneste krav efter barnets lov er, at samtykke til anbringelse skal omfatte formålet med anbringelsen. Det er bemærkelsesværdigt i betragtning af den store betydning, samtykket har på dette område og set i lyset af samtykkesituationens følelsesmæssige og uoverskuelige karakter. Reglerne om samtykke er herudover i deres opbygning forskellige, idet der kan være tale om et implicit eller et udtrykkeligt krav. Dette er også ganske bemærkelsesværdigt set i lyset af den opmærksomhed, der er på andre retlige områder, på at præcisere kravene til et gyldigt samtykke.

Der er også forskel på, hvem krav om samtykke retter sig mod – forældremyndighedsindehaverne og/eller barnet eller unge, og der er en række forskellige alderskategorier. I barnets lov optræder således aldersgrænser på 10 år, 12 år, 14 år, 15 år, 16 år⁸⁷, og man savner en nærmere begrundelse for de enkelte grænser. Begrundelsen for i barnets lov at fastholde og indføre 12-års aldersgrænsen i sager om ændring af anbringelsessted og ret til at opsøge psykologbehandling m.v., når der i øvrigt er indført en 10-årsgrænse, findes ganske enkelt ikke. Det nærmeste, man kan komme en forklaring, er, at ministeriet ikke er gået ud over, hvad der oprindeligt blev aftalt i den politiske aftale Børnene Først,⁸⁸ selv om dette jo ikke kan være et afgørende argument, hvis en høringsproces skal give mening, og der i hørings svarerne – som tilfældet var – kom faglige indvendinger om det.

Ældre regler om den 15-åriges særlige samtykkestatus er opretholdt ved anbringelse og andre lignende indgribende situationer, samtidig med at der er indført ret til at varetage partsbeføjelser, ret til

87. 16 års grænsen optræder i en række regler, der ikke er gennemgået i nærværende kapitel, f.eks. §§ 108 og 110 om barnets plan/helhedsorienteret plan og § 122 om forberedelse af overgangen til voksenlivet.

88. Jf. kommenteret høringsnotat af 17. marts 2023, til forslag til barnets lov, s. 17 f., L 93 2022-23, bilag 1.

at anmode om permanent anbringelse, ret til at opsøge behandling mv. i forhold til børn og unge, der er fyldt henholdsvis 10 og 12 år.

Den foretagne analyse viser også, at de rettigheder, som de 10-årige har fået i barnets lov, har en helt anden karakter end de rettigheder, som den 15-årige har. Den 10-årige kan anmode om forskelligt og har fået visse partsbeføjelser, men har ikke samtykke-kompetence som den 15-årige. Denne sondring er på ingen måde tydeligt italesat, men antydningvist ses, at begrundelsen for forskellen ligger i, "hvad det er rimeligt", at et barn på den pågældende alder forholder sig til.

Endelig er der forskel på konsekvensen af, at samtykke ikke kan opnås. Betyder det, at borgerens vilje gennemføres – typisk i form af at der ikke iværksættes en indsats eventuelt samvær – eller betyder det, at kommunen får en pligt til at handle alligevel, dvs. gennemføre indsatsen med tvang som følge af tilsyns- og handlepligten i forhold til børn og unge?

Der tegner sig altså et noget broget billede af reglernes opbygning og struktur. Med barnets lov er der bygget oven på tidligere lovgivning, uden at der samtidig er foretaget en gennemgående analyse af konsekvenserne. Nye begreber som f.eks. de voksnes ansvar er vokset frem uden nærmere afklaring i forhold til forældreansvar og myndighedernes omsorgsansvar. Lovgivningsmæssigt er det problematisk, at nye hensyn tales frem, uden at lovgiver nærmere har forholdt sig til, hvad det betyder i forhold til den tidligere lovgivning, som i vidt omfang er videreført. En sådan inkrementel lovgivning bidrager til unødvendig kompleksitet.

Den almindelige hovedregel, som følger af den traditionelle forståelse af forældreansvaret, hvorefter forældremyndighedsindehaverne handler på vegne af barnet, kan genfindes, samtidig med at barnet og den unge i nogle situationer har selvstændig kompetence til at samtykke og varetage andre beføjelser, men et gennearbejdet og konsekvent mønster for disse regler ses ikke, og nogle steder er barnets ret nærmest en pseudo-rettighed, fordi den er betinget af forælders samtykke. Reglerne fremstår samlet set som et mylder af specifikke regler, der forholder sig til situationerne enkeltvis og konkret, hvilket bidrager til manglende kohærens i regelsættet. Det er vores opfattelse, at dette bliver endnu værre, når reglerne ses i sammen-

hæng med tilgrænsende regler i ungdomskriminalitetsbekæmpelsesloven, sundhedsloven, GDPR, det familieretlige område mv. Dette har vi dog ikke haft mulighed for at undersøge inden for rammerne af dette kapitel, og vi må derfor konkludere, at der er anledning til yderligere undersøgelse heraf.

Vi må endvidere konstatere, at mens der på en lang række områder har været en diskussion af, hvordan samtykke nærmere skal forstås i den konkrete kontekst, og hvilke krav der kan stilles til et gyldigt samtykke, mangler en sådan diskussion på det sociale børneområde. Vi har antydnet, at samtykke forstået som et frit valg på grund af den indlejrede asymmetriske magtbalance mellem borger og myndighed og mellem børn og forældre er en urealistisk præmis, men det er et spørgsmål, om dette er anerkendt i lovgivningen. Dette kommer tydeligt frem i sager, hvor børn er involveret. Ikke bare de materielle betingelser, men også sagsbehandlingsreglerne er koblet til samtykket, som er helt afgørende for, hvilke indsatser der iværksættes, og hvordan sagsprocessen er, når det kommer til indgribende indsatser som anbringelse uden for hjemmet. Derfor er diskussionen væsentlig. Der er således behov for at undersøge disse spørgsmål nærmere.

Hvis man fra lovgivers side gerne vil gennemsætte børns og forældres rettigheder, som det er forudsat i de mange og ambitiøse politiske intentioner, må reglerne være til at forstå for dem, det handler om – børnene, de unge og forældrene samt for dem, der skal sikre rettighedernes gennemførelse gennem vejledning og praksis – dvs. ledere og medarbejdere i de forskellige forvaltninger, institutioner, organisationer mv. Det er desværre konklusionen på dette kapitel, at reglerne i barnets lov er meget langt herfra.